

Evropa u 12 lekcija

Paskal Fonten

Objavljena na svim jezicima Evropske unije: danskom, holandskom, engleskom, finskom, francuskom, nemačkom, grčkom, italijanskom, portugalskom, španskom, švedskom, češkom, estonskom, mađarskom, litvanskom, letonskom, malteškom, poljskom, slovačkom i slovenačkom.

Ova brošura i druga kratka, jasna objašnjenja o EU mogu se naći na Internetu
europa.eu.int/comm/publications

Evropska komisija
Generalna direkcija za štampu i komunikacije
Izdavaštvo
B-1049 Brisel

Rukopis završen januara 2004. godine
Korice: Bilderbox.com
Kataloški broj se nalazi na kraju publikacije.
Luksemburg: Kancelarija za zvanične publikacije evropskih zajednica, 2004. godine
ISBN 92-894-8206-0
Prava i prevodi: evropske zajednice, 2004. godine
Neovlašćeno kopiranje i umnožavanje je zabranjeno.

Za izdavača za državnu zajednicu Srbije i Crne Gore:
Delegacija Evropske komisije u Srbiji i Crnoj Gori
Krunska 73
Beograd

Prevod:
Ljiljana Nikolić

Lektura i korektura:
Lidija Kusovac

Priprema:
Kreativa, Beograd

Štampa:
Vizartis, Beograd

Tiraž:
500

Mesto i godina štampanja:
Beograd, 2005

Ovu brošuru možete naći i na Internet stranici Delegacije Evropske komisije u Srbiji i Crnoj Gori
<http://www.delscg.cec.eu.int>

Evropa u 12 lekcija

Paskal Fonten

SADRŽAJ

	Zašto Evropska unija?	3
	Istorijski koraci	7
	Proširenje	11
	Kako funkcioniše Unija?	15
	Šta Unija radi?	24
	Jedinstveno tržište	30
	Ekonomska i monetarna unija i evro	34
	Ka društvu zasnovanom na znanju	38
	Evropa građana	41
	Sloboda, bezbednost i pravda	45
	Evropska unija na svetskoj pozornici	49
	Budućnost Evrope?	54
	Ključni datumi u istoriji evropske integracije	57

I Zašto Evropska unija?

Mir

Ideja o ujedinjenoj Evropi nekada je bila samo san filozofa i vizionara. **Viktor Igo** je, na primer, maštao o miroljubivim "Sjedinjenim Državama Evrope" inspirisan humanističkim idealima. Taj san su razbila dva strašna rata koja su opustošila kontinent u prvoj polovini dvadesetog veka.

Ali, iz ruševina Drugog svetskog rata pojavila se nada nove vrste. Ljudi koji su se tokom rata odupirali totalitarizmu bili su odlučni da okončaju mržnju i suparništvo među narodima Evrope i izgrade trajni mir između nekadašnjih neprijatelja. U periodu od 1945. do 1950. godine nekoliko hrabrih državnika, uključujući i **Konrada Adenauera**,

Vinstona Čerčila, **Alkida de Gasperija** i **Roberta Šumana**, krenulo je da ubeđuje svoje narode da uđu u novu eru. U zapadnoj Evropi će biti uspostavljen novi poredak, zasnovan na zajedničkim interesima njenih naroda i nacija, i utemeljen u ugovorima koji će garantovati vladavinu prava i jednakost svih zemalja.

Robert Šuman (francuski ministar spoljnih poslova) preuzeo je ideju koju je prvobitno izložio **Žan Mone** i 9. maja 1950. godine predložio osnivanje Evropske zajednice za uglj i čelik (ECSC). U zemljama koje su se nekada borile jedna protiv druge, proizvodnja uglja i čelika biće objedinjena pod zajedničkom "Visokom upravom". Tako su na praktičan i izuzetno simboličan način siro-

vine za rat pretvorene u instrumente pomirenja i mira.

Ovaj hrabar i velikodušan korak postigao je veliki uspeh. On je označio početak više od pola veka miroljubive saradnje zemalja članica Evropskih zajednica. Ugovorom iz Mastrihta iz 1992. godine institucije Zajednice su ojačane i dobile su veće odgovornosti, pa je tako rođena današnja Evropska unija (EU).

EU se ozbiljno trudila da pomogne Nemačkoj posle pada Berlinskog zida 1989. Kada se 1991. godine raspala sovjetska imperija, zemlje centralne i istočne Evrope, koje su decenijama živele pod autoritarnim jarmom Varšavskog pakta, prirodno su odlučile da je njihova budućnost u porodici demokratskih evropskih nacija.

Sigurnost i bezbednost

Ali Evropa u dvadeset prvom veku i dalje mora da rešava probleme sigurnosti i bezbednosti. To su stvari koje se nikada ne uzimaju kao nešto što je samo po sebi razumljivo. Svaki novi korak u razvoju sveta nosi sa sobom ne samo nove mogućnosti već i nove rizike. Evropska unija mora da preduzme efikasnu akciju kako bi obezbedila sigurnost i bezbednost svojih 15 (a ubrzo i 25) zemalja članica. Ona mora konstruktivno da radi s regionima neposredno izvan svojih granica - severnom Afrikom, Balkanom, Kavkazom i Srednjim istokom. Tragični događaji od 11. septembra 2001. godine u Njujorku i Vašingtonu pokazali su svima nama koliko smo ranjivi kada fanatizam i duh osvete uzmu maha.

Institucije EU imaju ključnu zaslugu za uspeh Evrope u izumevanju i primeni sistema koji je velikom području na našoj planeti doneo pravi i trajan mir. Ali EU mora da zaštiti i svoje vojne i strateške interese saradnjom sa svojim saveznicima - naročito saveznicima iz NATO-a - i razvojem autentične evropske bezbednosne i odbrambene politike (ESDP).

Unutrašnja i spoljna bezbednost su dve strane iste medalje. Drugim rečima, EU takođe mora da se bori protiv terorizma i organizovanog kriminala - a to znači da policijske snage svih zemalja EU moraju tesno da sarađuju jedna sa drugom. Jedan od novih evropskih izazova jeste to da EU postane područje slobode, bezbednosti i pravde u kojem svi imaju jednak pristup pravdi i uživaju jednaku zaštitu zakona. Da bi to ostvarile, potrebno je da vlade zemalja EU ostvaruju neposredniju saradnju, a organi kao Europol (Evropska policijska služba) moraju da imaju aktivniju i efikasniju ulogu.

Ekonomska i socijalna solidarnost

Evropska unija je izgrađena radi ostvarivanja političkih ciljeva, ali njen dinamizam i uspeh proizlaze iz njenih ekonomskih temelja - "jedinственог tržišta" koje su formirale sve zemlje članice EU i jedinstvene valute (evro) koju koristi njih 12.

Procentualni udeo zemalja EU u svetskom stanovništvu sve je manji. One stoga moraju da nastave sa zajedničkim naporima ako žele da obezbede ekonomski rast i budu sposobne da se na svetskoj pozornici takmiče s drugim velikim privredama. Da bi evropska preduzeća ostvarila ekonomiju obima i pronašla nove klijente, potrebno je da rade na većim tržištima nego što su domaća tržišta njihovih zemalja. Zato je EU toliko istrajno nastojala da stvori jedinstveno evropsko tržište uklanjanjem prepreka za trgovinu i smanjivanjem birokratizma koji sputava ekonomske aktere.

Ali kao protivteža sveevropskoj slobodnoj konkurenciji, mora postojati i sveevropska solidarnost izražena kroz praktičnu pomoć običnim ljudima. Građani Evrope pogođeni poplavama ili drugim elementarnim nepogodama dobijaju pomoć iz budžeta EU. Osim toga, tržište celog kontinenta koje čini 380 miliona potrošača mora biti od koristi što je moguće većem broju ljudi. "Strukturni fondovi" kojima upravlja Evropska komisija podstiču i podržavaju napore nacionalnih i regionalnih organa da uklone jaz između različitih nivoa razvoja u raznim delovima Evrope. I sredstva iz budžeta EU i novac koji obezbedi Evropska investiciona banka koriste se za poboljšanje saobraćajne strukture Evrope (na primer za proširenje mreže autoputeva i brzih pruga), čime se obezbeđuje bolji pris-

tup zabačenim regionima EU i podstiče transevropska trgovina.

Tešnja saradnja na unapređenju evropskog modela društva

Evropska post-industrijska društva postaju sve složenija. Životni standard kontinuirano raste ali još uvek postoji jaz između bogatih i siromašnih, koji će se možda i povećati kada se Evropskoj uniji priključe bivše komunističke zemlje. Zato je važno da zemlje članice EU tešnje sarađuju na rešavanju socijalnih problema.

Dugoročno gledano sve zemlje EU imaju koristi od ove saradnje. Pola veka evropske integracije pokazalo je da je celina veća od zbira svojih delova. Evropska unija kao jedna celina može da ostvari mnogo veći ekonomski, socijalni, tehnološki, komercijalni i politički "uticaj" nego pojedinačni naponi njenih zemalja članica, čak i uzeti zajedno. Jedinstven i jednoglasan nastup Evropske unije ima dodatnu vrednost.

Zašto? Zato što je EU vodeća trgovinska sila u svetu i ima ključnu ulogu u međunarodnim pregovorima. Ona svoju celokupnu trgovinsku i poljoprivrednu moć koristi i u okviru Svetske trgovinske organizacije i u sprovođenju Protokola iz Kjotoa o radu na smanjenju zagađenja vazduha i sprečavanju promene klime. Ona je na sastanku na vrhu o održivom razvoju avgusta 2002. godine u Johannesburgu pokrenula značajne inicijative. Unija ima jasan stav o osetljivim pitanjima koja se tiču običnih ljudi - pitanjima kao što su životna sredina, obnovljivi izvori energije, "princip predostrožnosti" u pogledu bezbednosti hrane, etički aspekti biotehnologije i potreba da se zaštite ugrožene vrste.

Stara izreka da je "snaga u jedinstvu" nije nimalo izgubila na aktuelnosti za Evropljane današnjice. Snaga Evrope proističe iz njene sposobnosti da deluje jedinstveno na osnovu odluka koje donose demokratske institucije - Evropski savet, Evropski parlament, Savet ministara, Evropska komisija, Sud pravde i Finansijski sud.

Evropska unija želi da unapređuje ljudske vrednosti i društveni napredak. Evropljani vide globalizaciju i tehnološke promene koje revolucionarno menjaju svet i žele da ljudi u svim njegovim krajevima budu gospodari, a ne žrtve tog procesa promena. Potrebe ljudi ne mogu se zadovoljiti jednostavno snagama na tržištu ili unilateralnom akcijom jedne zemlje.

Tako EU simbolizuje odnos prema čovečanstvu i model društva koji podržava ogromna većina njenih građana. Evropljani neguju svoje bogato nasleđe vrednosti među kojima su i vera u ljudska prava, društvenu solidarnost, slobodu inicijative, pravednu podelu plodova ekonomskog rasta, pravo na zaštićenu životnu sredinu, poštovanje kulturnih, jezičkih i verskih različitosti i skladan spoj tradicije i napretka.

Evropska povelja o osnovnim pravima, proglašena u Nici 7. decembra 2000. godine, izlaže sva prava koja danas priznaju 15 zemalja članica EU i njihovi građani. Evropljani imaju bogatstvo nacionalnih i lokalnih kultura koje ih čine međusobno različitim, ali ih ujedinjuje zajedničko nasleđe vrednosti po kom se razlikuju od ostatka sveta.

Ugovor iz Maastrichta je, prvi put, utvrdio "princip supsidijarnosti", koji je bitan za način funkcionisanja Evropske unije. To znači da EU i njene institucije deluju samo ako je određena akcija efikasnija na nivou Unije nego na nacionalnom ili lokalnom nivou. Ovaj princip omogućava da se EU ne meša nepotrebno u svakodnevni život svojih građana. Evropski identitet je najvrednije preimućstvo koje treba sačuvati: on se nikada ne sme pomešati s uniformnošću, koju Evropljani nedvosmisleno odbacuju.

Istorijski koraci

Današnja Evropska unija rezultat je velikih napora ljudi koji su radili na stvaranju ujedinjene Evrope. EU je izgrađena na njihovim konkretnim ostvarenjima. Ni u jednom drugom regionu sveta suverene države nisu udružile svoj suverenitet u tolikoj meri i u toliko mnogo oblasti od ključnog značaja za svoje građane. EU je stvorila jedinstvenu valutu i dinamično jedinstveno tržište na kom je kretanje ljudi, usluga, roba i kapitala slobodno. Ona nastoji da kroz društveni napredak i pravednu utakmicu što je moguće veći broj ljudi ima koristi od jedinstvenog tržišta.

Osnovna pravila Evropske unije izložena su u nizu ugovora:

- Pariski ugovor o osnivanju Evropske zajednice za ugalj i čelik (ECSC) iz 1951. godine,
- Rimski ugovor o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEC) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom) iz 1957. godine.

Ovi osnivački ugovori kasnije su izmenjeni i dopunjeni sledećim dokumentima:

- Jedinstveni evropski akt (1986),
- Ugovor o Evropskoj uniji (Mastriht 1992),
- Ugovor iz Amsterdama (1997) i
- Ugovor iz Nice (2001).

Ovim ugovorima stvorene su veoma čvrste zakonske veze između zemalja članica EU. Zakoni EU neposredno se odnose na građane EU i daju im sasvim određena prava.

Prvi korak u evropskoj integraciji učinilo je šest zemalja (Belgija, SR Nemačka, Francuska, Italija, Luksemburg i Holandija) koje su osnovale zajedničko tržište uglja i čelika. Njihov cilj bio je da u situaciji posle Drugog svetskog rata obezbede mir između pobedničkih i poraženih nacija Evrope. Ovo tržište ih je okupilo kao ravnopravne učesnike koji sarađuju u okviru zajedničkih institucija.

Ovih šest zemalja je zatim odlučilo da stvori Evropsku ekonomsku zajednicu (EEC) zasnovanu na zajedničkom tržištu širokog niza roba i usluga. Carine u trgovini između ovih šest zemalja potpuno su ukinute 1. jula 1968. godine, a tokom 60-ih godina 20. veka utvrđene su i zajedničke politike - konkretno u oblasti trgovine i poljoprivrede.

Ovaj poduhvat bio je toliko uspešan da su i Danska, Irska i Velika Britanija požejele da se pridruže Zajednicama. Prvo proširenje od šest na devet članova izvršeno je 1973. godine. U isto vreme, Zajednice su preuzele nove zadatke i uvele nove politike: socijalnu, regionalnu i ekološku. U cilju sprovođenja regionalne politike 1975. godine osnovan je Evropski fond za regionalni razvoj.

Početkom 70-ih godina lideri Zajednice shvatili su da moraju da usklade svoje privrede i da im je za tu svrhu neophodna monetarna unija. Međutim, otprilike u to isto vreme Sjedinjene Države su odlučile da suspenduju konvertibilnost dolara u zlato. Time je započeo period velike nestabilnosti na

svetskim tržištima novca, koju su još više pogoršale naftne krize 1973. i 1979. godine. Uspostavljanje Evropskog monetarnog sistema (EMS) 1979. godine pomoglo je da se stabilizuju devizni kursevi i ohrabrilo zemlje članice Zajednice da sprovede stroge politike koje su im omogućile da održe međusobnu solidarnost i privrednu disciplinu.

Zajednicama se, 1981. godine pridružila Grčka, a zatim 1986. i Španija i Portugalija. To je pokazalo da je neophodno uvođenje "strukturnih" programa, kao što je to bio prvi Objedinjeni mediteranski program (IMP), čiji je cilj bilo smanjenje razlika u ekonomskom razvoju između 12 zemalja članica.

U isto vreme, EEZ je počela da igra sve značajniju međunarodnu ulogu. Zajednica je sa zemljama Afrike, Kariba i Pacifika (zemlje "ACP") potpisala niz konvencija o pomoći i trgovini (Lome, I, II, III i IV, 1975-1989. godine) što je dovelo da potpisivanja Sporazuma iz Kotonua juna 2000. godine. Ovakvi instrumenti omogućavaju Evropi, vodećoj trgovinskoj sili u svetu, da deluje - i da pri tom bude viđena - na međunarodnoj pozornici. Cilj Evropske unije je da konačno ostvari i zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku.

Svetska recesija početkom 80-ih godina donela je talas "evro pesimizma". Ali nada se ponovo javila 1985. godine kada je Evropska komisija pod predsedništvom Žaka Delora objavila "belu knjigu" kojom je utvrdila vremenski program zaokruživanja Jedinstvenog evropskog tržišta do 1. januara 1993. godine. Zajednice su prihvatile ovaj ambiciozan cilj utvrđen Jedinstvenim evropskim aktom, koji je potpisan februara 1986. godine i stupio na snagu 1. jula 1987. godine.

Politički izgled Evrope dramatično je promenjen padom Berlinskog zida 1989. godine. To je dovelo do ponovnog ujedinjenja Nemačke 3. oktobra 1990. godine i dolaska demokratije u zemlje centralne i istočne Evrope koje su se otrgle sovjetskoj kontroli. Sam Sovjetski Savez prestao je da postoji decembra 1991. godine.

U međuvremenu su se menjale i zemlje Evropske zajednice. Zemlje članice su usaglasile novi ugovor koji je Evropski savet (sačinjen od njihovih predsednika i/ili premijera) usvojio u Matrihtu decembra 1991. godine. Ovaj "Ugovor o Evropskoj uniji" stupio je na snagu 1. novembra 1993. godine. EEZ je preimenovana u "Evropsku zajednicu" (EZ). Osim toga, time što je postojećem sistemu Zajednice dodat niz oblasti međuvladine saradnje, Ugovorom je stvorena Evropska unija (EU). Njime je takođe utvrđen niz ambicioznih ciljeva za zemlje članice: monetarna unija do 1999. godine, evropsko državljanstvo, nove zajedničke politike - uključujući i zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku (CFSP) - i aranžmani za unutrašnju bezbednost.

Novi evropski dinamizam i geopolitičke promene na kontinentu naveli su još tri zemlje - Austriju, Finsku i Švedsku - da se 1. januara 1995. godine priključe Evropskoj uniji. Unija sada ima 15 zemalja članica i nalazi se na putu da ostvari do sada najspektakularnije dostignuće - da svoje nacionalne valute zameni jedinstvenom evropskom valutom - evrom. Prvog januara 2002. godine evro je, u novčanicama i kovanom novcu, pušten u opticaj u 12 zemalja EU ("evro zona"). Evro je sada jedna od najznačajnijih svetskih valuta sa statusom sličnim američkom dolaru.

I dok svet kreće napred u dvadeset prvi vek, Evropljani moraju zajedno da se suoče sa izazovima globalizacije. Nove revolucionarne tehnologije i eksplozija interneta transformišu svetsku privredu. Ali, ove duboke ekonomske promene nose sa sobom i socijalne poremećaje i kulturni šok.

Na sastanku u Lisabonu marta 2000. godine, Evropski savet usvojio je sveobuhvatnu strategiju modernizacije EU koja će joj omogućiti da na svetskom tržištu konkuriše drugim značajnim učesnicima kao što su Sjedinjene Države i novoindustrijalizovane zemlje. "Lisabonska strategija" uključuje i otvaranje svih sektora privrede konkurenciji, podsticanje inovacija i poslovnih investicija

i modernizaciju obrazovanih sistema Evrope kako bi se zadovoljile potrebe informacionog društva.

U isto vreme nezaposlenost i rastući troškovi penzija vrše pritisak na privredu zemalja članica, pa je reforma utoliko neophodnija. Birači sve češće pozivaju svoje vlade da pronađu praktična rešenja za ova pitanja.

Tek što se Evropska unija proširila kako bi obuhvatila 15 članica, još 12 zemalja zakučalo je na njena vrata. Sredinom 90-ih primljene su molbe za prijem u članstvo zemalja bivšeg sovjetskog bloka (Bugarska, Češka Republika, Mađarska, Poljska, Rumunija i Slovačka), tri baltičke države koje su nekada bile deo Sovjetskog Saveza (Estonija, Letonija i Litvanija), jedne republike bivše Jugoslavije (Slovenija) i dve mediteranske zemlje (Kipar i Malta).

EU je iskoristila ovu priliku da pomogne stabilizaciju evropskog kontinenta i da blagodejti ujedinjene Evrope proširi na ove mlade demokratije. Pregovori o pristupanju sa zemljama kandidatima započeli su u Luksemburgu decembra 1997. i u Helsinkiju decembra 1999. godine. Unija je krenula ka najvećem proširenju u svojoj istoriji. Pregovori sa deset zemalja kandidata završeni su 13. decembra 2002. godine u Kopenhagenu. Evropska unija će 2004. godine imati 25 članica i nastaviće da raste i narednih godina kako joj budu pristupale i druge zemlje.

Više od pola veka integracije imalo je ogroman uticaj na istoriju Evrope i mentalitet Evropljana. Vlade zemalja članica, bez obzira na svoje političko opredeljenje, znaju da je doba apsolutnog nacionalnog suvereniteta prošlo i da njihove stare nacije samo udruženim snagama i "od sada zajedničkom sudbinom" (da citiramo Ugovor o ECSC) mogu da i dalje ostvaruju ekonomski i društveni napredak i zadrže svoj uticaj u svetu.

Integracija je uspjela da prevaziđe vekovna neprijateljstva između evropskih nacija. Superioran stav i upotreba sile u rešavanju međunarodnih nesuglasica zamenjeni su "metodom Zajednice" u zajedničkom radu. Ovaj metod, koji uspostavlja ravnotežu između nacionalnih i zajedničkih interesa i poštuje nacionalne različitosti dok istovremeno razvija identitet Unije, i danas je dragocen. On je demokratskim, slobodoljubivim zemljama Evrope omogućio da ostanu složne tokom celog perioda hladnog rata. Kraj antagonizacije istoka i zapada i ponovno političko i ekonomsko ujedinjenje kontinenta predstavljaju pobjedu duha Evrope - duha koji je evropskim narodima danas potrebniji nego ikada ranije.

Evropska unija daje odgovor na ogroman izazov globalizacije - odgovor koji izražava vrednosti u koje Evropljani veruju. EU, iznad svega, nudi najbolju moguću "polis osiguranja" za slobodnu i mirnu budućnost.

3 Proširenje

Kopenhagen - istorijski samit

Trinaestog decembra 2002. godine Evropski savet je učinio jedan od najznačajnijih koraka u celokupnoj istoriji ujedinjenja Evrope. Odlučio je da prihvati pristupanje EU još 10 zemalja 1. maja 2004. godine.

Donošenjem ove odluke, Evropska unija ne povećava samo svoju površinu i stanovništvo. Ona time okončava podelu na našem kontinentu - procep koji je od 1945. godine pa na ovamo odvajao slobodan svet od komunističkog. Tako ovo peto proširenje EU ima i političku i moralnu dimenziju.

Zemlje o kojima je reč - Kipar, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija - nesumnjivo pripadaju Evropi, ne samo u geografskom smislu već i u pogledu svoje kulture, istorije i aspiracija. Pristupanjem Evropskoj uniji one pristupaju demokratskoj evropskoj porodici i u potpunosti se uključuju u veliki projekat koji su zamislili osnivači EU. Sporazumi o pristupanju potpisani 16. aprila 2003. u Atini, dozvoljavaju narodima novih zemalja članica da na izborima za evropski parlament juna 2004. godine biraju i budu birani pod istim uslovima kao i svi drugi građani EU.

Dugi put do članstva u EU

Put koji vodi do ovog proširenja počeo je 1989. godine, padom Berlinskog zida i gvozdena zavese. EU je delovala brzo i uspostavila program za finansijsku pomoć "Phare", s ciljem da ovim mladim demokratijama pomogne da ponovo izgrade svoje privrede i da podstakne političku reformu. Evropski savet je, 22. juna 1993. godine u Kopenhagenu, prvi put izjavio da će "prijružene zemlje u centralnoj i istočnoj Evropi koje to budu želele postati članice Evropske unije".

U isto vreme, Evropski savet je utvrdio tri osnovna kriterijuma koja zemlje kandidati moraju da zadovolje da bi bile primljene u EU.

- Prvo, politički kriterijum: zemlje kandidati moraju imati stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina.
- Drugo, ekonomski kriterijum: zemlje kandidati moraju imati aktivne tržišne privrede, sposobne da izdrže pritisak konkurencije i delovanje snaga na tržištu Unije.
- Treće, kriterijum sposobnosti za preuzimanje obaveza koje proističu iz članstva u EU, uključujući i privrženost ciljevima političke, ekonomske i monetarne unije. To znači da zemlje kandidati moraju da usvoje celokupan korpus zakona EU poznat kao "tekovine Zajednice" (*acquis communautaire*).

Komisija je dala preporuke, a Parlament izneo svoja mišljenja. Na osnovu toga, Evropski savet je u Luksemburgu (decembra 1997. godine) i u Helsinkiju (decembra 1999. godine) dao zeleno svetlo za otpočinjanje pregovora sa 10 zemalja centralne i istočne Evrope, Kiprom i Maltom.

Ugovori iz Amsterdama (potpisan 2. oktobra 1997. godine) i Nice (potpisan 26. februara 2001. godine), koncipirani su tako da učvrste Uniju i osavremene njen sistem odlučivanja pre proširenja.

Pregovori sa 10 zemalja kandidata završeni su u Kopenhagenu 13. decembra 2002. godine. Postignuti sporazumi obezbeđuju mehanizme i prelazne periode koji su novim zemljama članicama potrebni za ispunjenje svih njihovih obaveza. Pre pristupanja Uniji, svaka od ovih zemalja mora da donese sopstvene nacionalne zakone kojima će biti obuhvaćene sve "tekovine Zajednice", koje čini 26.000 zakona na približno 80.000 strana. Ovi zakoni moraju ne samo biti usvojeni već i primenjeni u praksi.

Jasno je da to zahteva ogroman rad nacionalnih parlamenata i drugih organa u ovim zemljama čije su institucije tek nedavno ponovo izgrađene. Ali, to je potrebno da bi se obezbedilo dalje neometano funkcionisanje politika EU i jedinstvenog evropskog tržišta. Postojećih 15 članica, naravno, čine sve što mogu da u tome pomognu.

Evropska unija želi da obezbedi da se proširenje ovog obima ne pretvori u obično područje slobodne trgovine. Zbog toga EU nastoji da ojača svoju unutrašnju koheziju i osigura da članovi ove porodice nacija širom kontinenta sarađuju efikasno i uspešno. Zato je uspostavljena Konvencija kojoj predsedava Valeri Žiskar d'Esten, da bi raspravljala o budućnosti Evrope i izradila nacrt Ustava nove EU od 25 zemalja. Konvencija je izvršila svoj zadatak juna 2003. godine, pa je 20. juna u Solunu Evropski savet objavio kako smatra da nacrt ustavnog ugovora predstavlja dobru polaznu osnovu za narednu međuvladinu konferenciju.

Nove zemlje članice učestvovala su u punoj meri u radu Konvencije. Svaka od njih će imenovati svog člana Komisije koji će preuzeti dužnost 1. maja 2004. godine, kada ugovori o pristupanju stupe na snagu. A kada juna 2004. godine bude izabran novi evropski parlament, one će glasati o predlogu članova nove Komisije koja će stupiti na dužnost 1. novembra 2004.

Kao što je to predsednik Komisije Romano Prodi istakao, ostajući verna obavezama prema zemljama kandidatima, Unija je okončala

nepravdu i brutalnost dvadesetog veka, sa svim njegovim totalitarizmima i hladnim ratom. Ali, EU takođe pokazuje da može da primeni u praksi novu filozofiju međunarodnih odnosa - onu koja odražava jedinstvo a ipak različitost Evrope, njene nacionalne razlike a ipak zajedničke vrednosti. "Proces evropske integracije i nedavna istorija Evrope ukazuju na ono što nam je zajedničko i ono što nas razdvaja. Proširenje će označiti prvi pokušaj stvaranja nove vrste državljanstva kontinentalnih razmera. I, ono će takođe dovesti do ogromnog povećanja prava građana i moći država." (Iz govora predsednika Prodiya pred Evropskim parlamentom u Strazburu, 6. novembra 2002. godine).

Sedamdeset pet miliona novih građana EU u proseku zarađuje samo 40% prihoda koje imaju građani ostalog dela Unije. Zato je aranžmanima o pristupanju predviđena finansijska pomoć od 10 milijardi evra 2004. godine, 12,5 milijardi 2005, i 15 milijardi 2006. godine. To će privredama 10 novih članica EU pomoći da uhvate korak sa ostalim 15. Neke od njih imaju snažan rast, a integracija ovih 10 sa 15 zemalja EU u velikoj meri je već izvedena, zahvaljujući i uklanjanju trgovinskih barijera tokom 90-ih godina kao i domaćim reformama koje sprovode vlade pomenutih 10 zemalja.

Iznos od oko 40 milijardi evra koji će iz budžeta EU biti isplaćen novim zemljama članicama u periodu 2004-2006. godine biće utrošen uglavnom na strukturne i regionalne projekte, podršku ratarstvu, razvoj sela, domaće politike i administrativne troškove. Ovaj dogovor postigli su EU i 10 novih zemalja članica u Kopenhagenu decembra 2002. godine. On je u skladu sa pravilima o potrošnji EU do 2006. godine koja je utvrdio Evropski savet u Berlinu (marta 1999. godine).

Koliko velika može da postane EU?

Proširena EU sa 25 članica i 454 miliona stanovnika može da postane još veća 2007. godine, kada joj pristupe Bugarska i Rumunija - ako se sve bude odvijalo prema planovima dogovorenim u Kopenhagenu. Evropski savet se na tom istom sastanku saglasio sa mogućnošću da decembra 2004. godine eventualno započne zvanične pregovore o pristupanju sa Turskom ukoliko to Evropska komisija preporuči u svom izveštaju. Pregovori sa zemljom kandidatom mogu da počnu onda kada ta zemlja zadovolji političke i ekonomske kriterijume EU.

Evropski savet je još 1999. godine u Helsinkiju zaključio da je "Turska zemlja kandidat koja je predodređena da pristupi Uniji na osnovu istih kriterijuma koji se primenjuju na druge zemlje kandidate." Turska je članica NATO-a i Saveta Evrope. Turska je imala ugovor o pridruživanju sa EU od 1964. godine i kandiduje se za članstvo u EU od 1987. godine.

Ali Turska se nalazi na samoj ivici evropskog kontinenta, pa perspektiva njenog pristupanja EU otvara pitanje gde bi trebalo povući krajnje granice Evropske unije. Može li svaka zemlja ma gde se nalazila zatražiti prijem u članstvo EU i započeti pregovore ukoliko ispunjava političke i ekonomske kriterijume utvrđene u Kopenhagenu? Sigurno je da zemlje zapadnog Balkana kao što su Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora i Srbija mogu da podnesu zahtev kada postignu političku stabilnost i zadovolje kriterijume iz Kopenhagena.

Odista, u interesu je same EU da unapredi stabilnost regiona koji se nalaze na njenom pragu. Proširenje potiskuje i produžava granice Unije. Njeni prvi susedi će 2004. godine biti Belorusija, Rusija i Ukrajina. Unija će morati da pojača prekograničnu saradnju sa ovim zemljama u oblasti saobraćaja i politike zaštite životne sredine, kao i u vezi s pitanjima kao što su unutrašnja bezbednost i borba protiv šverca i drugih oblika međunarodnog kriminala.

Ako se pokaže kao uspešna, da li će ova ista strategija moći da bude primenjena i na odnose EU sa zemljama na južnoj obali Mediterana? Takva pitanja otvaraju pravu raspravu o tome šta to znači evropski, koja je konačna svrha evropske integracije i šta su interesi EU u svetu uopšte. Došlo je vreme da EU redefiniše i ojača sporazume o preferencijalima sa svojim susedima, i to u najširem mogućem smislu.

Glavne faze petog proširenja EU

19. decembar 1989: EU uspostavlja program poznat kao Phare, za pružanje finansijske i tehničke pomoći zemljama centralne i istočne Evrope.

3. i 16. jul 1990: Kipar i Malta podnose molbe za prijem u članstvo EU.

22. jun 1993: Evropski savet u Kopenhagenu utvrđuje kriterijume za pristupanje Evropskoj uniji.

31. mart i 5. april 1994: Mađarska i Poljska podnose molbe za prijem u članstvo EU.

1995: primljene prijave Slovačke (21. jun), Rumunije (22. jun), Letonije (13. oktobar), Estonije (24. novembar), Litvanije (8. decembar) i Bugarske (14. decembar).

1996: primljene prijave Češke Republike (17. januar) i Slovenije (10. jun).

12-13. decembar 1997: Evropski savet u Luksemburgu odlučuje da pokrene proces proširenja.

10-11. decembar 1999: Evropski savet u Helsinkiju potvrđuje da će razgovori o pristupanju biti obavljeni sa 12 zemalja kandidata. Smatra se da je Turska zemlja kandidat koja je "predodređena da se priključi Uniji".

13. decembar 2002: EU postiže sporazum sa 10 zemalja kandidata o njihovom pristupanju 1. maja 2004. godine.

16. april 2003: u Atini potpisano 10 ugovora o pristupanju.

1. maj 2004: 10 novih zemalja članica pristupa EU.

Decembar 2004: odluka o otpočinjanju razgovora o pristupanju sa Turskom.

2007: godina koju je Evropski savet u Kopenhagenu odredio za ulazak Bugarske i Rumunije u EU.

Kako funkcioniše Unija?

Evropska unija predstavlja više od konfederacije zemalja, ali nije federalna država. Ona je, u stvari, nešto potpuno novo i istorijski jedinstveno. Njen politički sistem se kontinuirano razvija u poslednjih 50 godina i zasnovan je na nizu ugovora - od onih potpisanih u Parizu i Rimu 50-ih godina 20 veka do ugovora iz Maastrichta, Amsterdama i Nice, usvojenih 90-ih godina.

Na osnovu ovih ugovora, zemlje članice Unije prenele su deo svog nacionalnog suvereniteta na institucije koje su im zajedničke i koje zastupaju njihove ne samo nacionalne već i kolektivne interese.

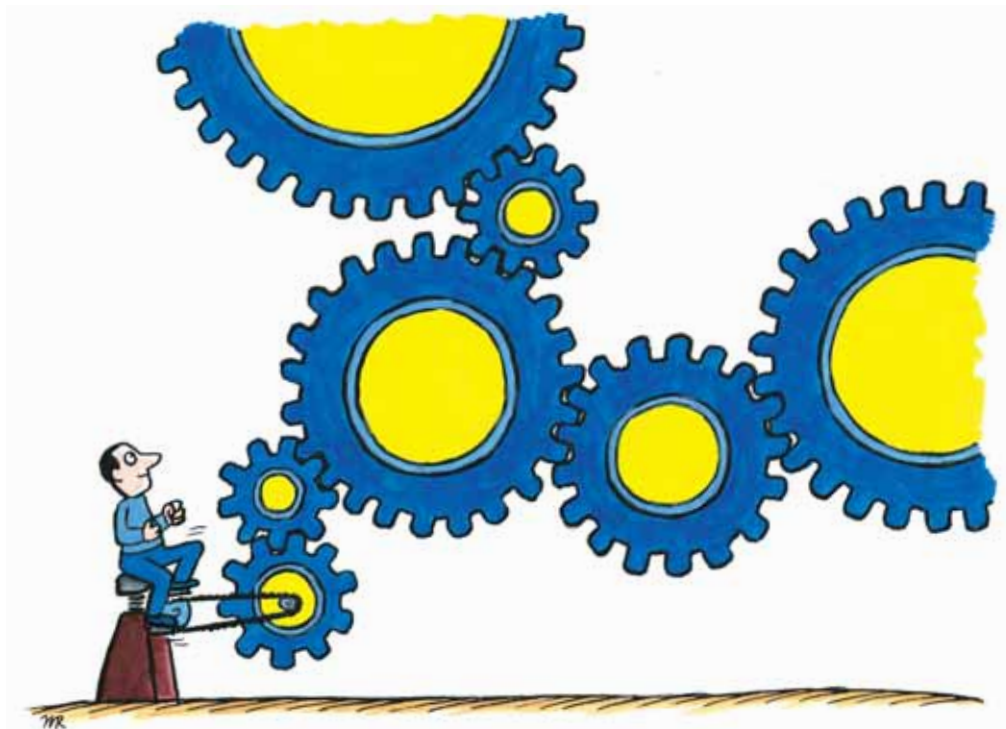
Ovi ugovori čine takozvano "primarno" zakonodavstvo. Iz njih je izveden veliki korpus "sekundarnog" zakonodavstva koje se

neposredno odnosi na svakodnevni život građana Evropske unije. Ono se uglavnom sastoji od uredbi, uputstava i preporuka.

Ovi propisi, zajedno sa politikama EU uopšte, predstavljaju rezultat odluka koje su donele tri najvažnije institucije:

- Savet Evropske unije (koji čine zemlje članice),
- Evropski parlament (koji čine građani) i
- Evropska komisija (politički nezavisno telo koje zastupa kolektivni evropski interes).

Ovaj "institucionalni trougao" može da funkcioniše samo ako ove tri institucije blisko sarađuju i imaju poverenja jedna u drugu. "U cilju izvršavanja svojih zadataka, pod uslovima koje predviđa ovaj Ugovor, Evropski parlament zajedno sa Savetom, Savet i Komisija

donose uredbe, uputstva i odluke i upućuju preporuke i mišljenja." (Član 249 Ugovora iz Mastrihta).

Savet Evropske unije

Savet Evropske unije je najvažnija institucija EU u kojoj se donose odluke. Ranije je bio poznat kao "Savet ministara" i o njemu se jednostavno govori kao o "Savetu".

Sve zemlje EU naizmenično predsedavaju Savetu u periodu od šest meseci. Svakom sastanku Saveta prisustvuje po jedan ministar iz svake od zemalja članica. Koji će ministar prisustvovati sastanku zavisi od teme koja je na dnevnom redu. Ako se radi o spoljnoj politici, prisustvovali ministri inostranih poslova iz svih zemalja. Ako se radi o poljoprivredi, to će biti ministri za poljoprivredu, i tako dalje. Postoji devet različitih "konfiguracija" Saveta koje pokrivaju sve oblasti politike, uključujući industriju, saobraćaj, životnu sredinu, itd. Rad Saveta u celini planira i koordiniše Savet za opšte poslove i spoljne odnose.

Pripremni rad za sastanke Saveta obavlja Komitet stalnih predstavnika (Coreper), koji sačinjavaju ambasadori zemalja članica u EU, uz pomoć funkcionera iz nacionalnih ministarstava. Administrativne poslove za Savet obavlja njegov Generalni sekretarijat sa sedištem u Briselu.

Savet i Evropski parlament dele zakonodavnu vlast kao i odgovornost za budžet. Savet takođe zaključuje međunarodne sporazume koje je ugovorila Komisija. U skladu sa ugovorima, Savet svoje odluke mora da donosi jednoglasno ili "kvalifikovanom većinom" glasova.

Kada se radi o značajnim pitanjima kao što su izmene i dopune ugovora, pokretanje novih zajedničkih politika ili odobrenje pristupanja Uniji nove zemlje članice, odluka Saveta mora biti doneta jednoglasno.

U najvećem broju drugih slučajeva, za izglasavanje je potrebna kvalifikovana većina - drugim rečima, odluka ne može biti doneta ako ne dobije određeni minimalan broj glasova. Broj glasova koji ima svaka od zemalja članica EU približno odgovara veličini njenog stanovništva. Do 1. maja 2004. godine, broj glasova bio je sledeći:

• Nemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija	10
• Španija	8
• Belgija, Grčka, Holandija, Portugalija	5
• Austrija, Švedska	4
• Danska, Irska, Finska	3
• Luksemburg	2
UKUPNO:	87

Minimalan broj glasova potrebnih za kvalifikovanu većinu je 62 od ukupno 87 (odnosno 71,3%).

U periodu od šest meseci od 1. maja 2004. godine, posle pristupanja EU novih zemalja članica, primenjuju se prelazni aranžmani. Od 1. novembra 2004. godine broj glasova svake od zemalja biće sledeći:

• Nemačka, Francuska, Italija i Velika Britanija	29
• Španija i Poljska	27
• Holandija	13
• Belgija, Češka Republika, Mađarska i Portugalija	12
• Austrija i Švedska	10
• Danska, Irska, Litvanija, Slovačka i Finska	7
• Kipar, Estonija, Letonija, Luksemburg i Slovenija	4
• Malta	3
TOTAL	321

Za kvalifikovanu većinu biće potreban minimalan broj od 232 glasa (72,3%). Pored toga:

- većina zemalja članica (u nekim slučajevima dve trećine) mora da odobri odluku, i
- svaka zemlja članica može da zatraži potvrdu da broj glasova u prilog određenoj odluci predstavlja najmanje 62% ukupnog broja stanovnika EU.

Evropski savet

U Evropskom savetu okupljeni su predsednici i premijeri svih zemalja EU, i predsednik Evropske komisije. Evropskom savetu se na svakom njegovom sastanku obraća i predsednik Evropskog parlamenta.

Savet vodi poreklo još iz 1974. godine, kada su politički lideri EU ("šefovi država ili vlada") počeli da održavaju redovne sastanke. Ova praksa je ozvaničena Jedinstvenim evropskim aktom (1987). Evropski savet se sada, u principu, sastaje četiri puta godišnje. Njemu predsedava predsednik ili premijer zemlje koja u tom trenutku predsedava Savetu Evropske unije.

Imajući u vidu rastući značaj poslova EU u nacionalnom političkom životu, sasvim je primereno da nacionalni predsednici i premijeri imaju redovnu priliku da se sastaju i raspravljaju o najvažnijim pitanjima Evrope. Po Ugovoru iz Mاستrihta, Evropski savet je zvanično postao inicijator najznačajnijih politika Unije i dobio je ovlašćenja da rešava teška pitanja o kojima ministri (na sastancima Saveta Evropske unije) ne mogu da se dogovore.

Sastanci Evropskog saveta postali su važan medijski događaj, jer većinu njegovih članova čine poznate javne ličnosti, a neka od pitanja koja se razmatraju mogu biti izuzetno sporna. On takođe raspravlja o tekućim svetskim problemima. Njegov cilj je da o međunarodnim pitanjima govori jednim glasom i stvori zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku (CFSP).

Evropski savet je prema tome najviši organ EU za donošenje odluka o politici. Neke zemlje članice želele bi da on postane vlada Evrope, i da jedan od njegovih članova predstavlja Uniju na svetskoj pozornici. Da li će tu ličnost birati Evropski savet ili će to automatski biti predsednik Evropske komisije? O tom pitanju ne postoji saglasnost.

U međuvremenu, ulogu "Gospodina Evrope" igra visoki predstavnik EU za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku (naknadno uspostavljen Ugovorom iz Amsterdama), koji je istovremeno i generalni sekretar Saveta. Havijer Solana imenovan je na ovaj položaj 1999. godine.

Evropski parlament

Evropski parlament je izabrano telo koje predstavlja građane EU i učestvuje u zakonodavnom procesu. Od 1979. godine poslanici u Evropskom parlamentu (MEP) biraju se na opštim neposrednim izborima, svakih pet godina.

Do izbora 2004. godine biće 626 evropskih poslanika. Posle njih će, zbog proširenja EU, taj broj biti veći. Broj poslanika iz svake od zemalja je sledeći (po azbučnom redu imena zemalja na njihovom sopstvenom jeziku):

	1999-2004	2004-2007	2007-2009
Bugarska	–	–	18
Belgija	25	24	24
Češka Republika	–	24	24
Danska	16	14	14
Nemačka	99	99	99
Estonija	–	6	6
Grčka	25	24	24
Španija	64	54	54
Francuska	87	78	78
Irska	15	13	13
Italija	87	78	78
Kipar	–	6	6
Letonija	–	9	9
Litvanija	–	13	13
Luksemburg	6	6	6
Mađarska	–	24	24
Malta	–	5	5
Holandija	31	27	27
Austrija	21	18	18
Poljska	–	54	54
Portugalija	25	24	24
Rumunija	–	–	36
Slovenija	–	7	7
Slovačka	–	14	14
Finska	16	14	14
Švedska	22	19	19
Velika Britanija	87	78	78
(MAX) UKUPNO	626	732	786

Parlament uobičajeno održava plenarna zasedanja u Strazburu, a vanredna u Briselu. Parlament ima 17 odbora koji obavljaju pripremne radove za njegova plenarna zasedanja, i jedan broj političkih grupa koje se uglavnom sastaju u Briselu. Sedište generalnog sekretara je u Luksemburgu.

Parlament i Savet dele zakonodavnu vlast, koristeći pri tom (pored običnih konsultacija) tri različita postupka.

To je prvo "postupak saradnje" uveden Jedinstvenim evropskim aktom 1986. godine. U skladu sa ovim postupkom Parlament daje mišljenje o nacrtu uputstava i uredbi koje je predložila Evropska komisija, koja može da izmeni svoj predlog kako bi on uvažio mišljenje Parlamenta.

Drugi je "postupak davanja saglasnosti", takođe uveden 1986. godine. Ovaj postupak zahteva da Parlament da saglasnost na međunarodne sporazume koje je ugovorila Komisija, kao i svaki predlog za proširenje Evropske unije i jedan broj drugih pitanja, uključujući i svaku promenu izbornih pravila.

Treći je "postupak saodlučivanja" uveden Ugovorom iz Mastrihta (1992).

U ovom postupku Parlament je postavljen u ravnopravan položaj sa Savetom prilikom donošenja zakona o čitavom nizu značajnih pitanja, uključujući slobodu kretanja radnika, unutrašnje tržište, obrazovanje, istraživanje, životnu sredinu, transevropske mreže, zdravlje, kulturu i zaštitu potrošača. Parlament ima ovlašćenje da odbaci predloženi zakon iz tih oblasti ako apsolutna većina poslanika Evropskog parlamenta glasa protiv "zajedničkog stava" Saveta. Međutim, takav slučaj se može izneti pred odbor za arbitražu.

Ugovorom iz Amsterdama broj oblasti u kojima se primenjuje postupak saodlučivanja povećan je za 23, a Ugovorom iz Nice za još sedam.

Parlament i Savet takođe dele odgovornost za usvajanje budžeta EU. Evropska komisija predlaže nacrt budžeta, o kom zatim raspravljaju Parlament i Savet. Parlament može da odbaci predlog budžeta, a to je već i učinio u više navrata. Kada se to dogodi, celokupan postupak donošenja budžeta mora da bude ponovljen. Parlament u punoj meri koristi svoja budžetska ovlašćenja da bi uticao na utvrđivanje politike EU. Parlament, međutim, nema kontrolu nad najvećim delom izdataka EU za poljoprivredu.

Parlament je pokretačka snaga evropske politike. To je glavni dom za raspravu EU, mesto na kom se susreću i prepliću nacionalna stanovišta svih zemalja članica. Zato je sasvim prirodno da iz parlamenta potiče veliki broj političkih inicijativa.

Raspravama u parlamentu dominiraju političke grupe. Najveće od njih su:

- grupa Evropske narodne partije (demohrišćani) i Evropskih demokrata - EPP-ED; i
- Partija evropskih socijalista - PES.

Parlament je imao ključnu ulogu u izradi Povelje EU o osnovnim pravima (proglasa decembra 2000) i u uspostavljanju Evropske konvencije posle sastanka Evropskog saveta u Lakenu decembra 2001. godine.

Poslednje po redu, ali ne po važnosti, Parlament je telo koje sprovodi demokratsku kontrolu nad Unijom. On ima ovlašćenje da raspusti Komisiju izglasavanjem nepoverenja (što zahteva dvotrećinsku većinu glasova). Parlament proverava pravilnost rukovođenja i sprovođenje politika EU - na primer, razmatranjem izveštaja koje dobija od Finansijskog suda i upućivanjem usmenih i pismenih pitanja Komisiji i Savetu. Predsednik Evropskog saveta takođe podnosi izveštaj Parlamentu o odlukama koje donose politički lideri EU.

Na izborima 2002. godine za predsednika Evropskog parlamenta izabran je Pet Koks.

Evropska komisija

Komisija je jedna od ključnih institucija EU. Do 1. maja 2004. godine imala je 20 članova (po dva iz Francuske, Nemačke, Italije, Španije i Velike Britanije, i po jednog iz ostalih zemalja), imenovanih na period od pet godina po sporazumu zemalja članica i u zavisnosti od saglasnosti Parlamenta.

Od 1. maja 2004. godine, kada EU pristupe nove države članice, Komisija će imati po jednog člana iz svake zemlje.

Rad komisije je u potpunosti politički nezavisan. Njen posao je da zastupa interes EU u celini, pa zato ne sme da prima uputstva ni od jedne vlade države članice. Kao "čuvar ugovora" Komisija mora da obezbedi da se uredbe i uputstva koje usvoje Savet i Parlament sprovode u praksi. U protivnom, Komisija može da prekršioca preda Sudu pravde koji će ga obavezati da se povinuje zakonu EU.

Komisija je takođe jedina institucija koja ima pravo da predloži donošenje novih zakona EU, i može da preduzima akcije u svakoj od njegovih faza da bi pomogla u postizanju dogovora i unutar Saveta i između Saveta i Parlamenta.

Komisija kao izvršni organ EU sprovodi odluke koje je doneo Savet - na primer u vezi sa zajedničkom poljoprivrednom politikom. Komisija je u velikoj meri odgovorna za sprovođenje zajedničkih politika EU, npr. u oblasti istraživanja, razvojne pomoći, regionalne politike, itd. Ona takođe upravlja budžetima za ove politike.

Komisija za svoj rad odgovara Parlamentu i celokupan njen sastav mora da podnese ostavku ako joj Parlament izglasa nepoverenje. Zbog predloga za izglasavanje nepoverenja tadašnji predsednik Žak Santer ponudio je kolektivnu ostavku članova svoje

Komisije 16. marta 1999. godine. Romano Prodi postao je predsednik Komisije za period 1999-2004.

Komisiji pomaže administrativna služba koju čini 36 "generalnih direktorata" i službi, sa sedištem uglavnom u Briselu i Luksemburgu. Za razliku od sekretarijata tradicionalnih međunarodnih organizacija, Komisija ima sopstvena finansijska sredstva i zato može da radi potpuno nezavisno.

Sud pravde

Sud pravde Evropskih zajednica koji se nalazi u Luksemburgu čini po jedan sudija iz svake od zemalja EU, kojima pomaže osam opštih pravobranilaca. Opšte pravobranioce imenuju zajednički vlade zemalja članica. Svaki od njih se imenuje na period od šest godina i može biti biran za još jedan ili dva trogodišnja perioda. Njihova nepristrasnost je van sumnje.

Zadatak Suda je da obezbedi poštovanje zakona EU i ispravno tumačenje i primenu ugovora.

Sud može da utvrdi da bilo koja od zemalja članica EU ne izvršava svoje obaveze po osnovu ugovora. On može da proveri da li su zakoni EU pravilno doneti i da pri tom zaključi da Evropski parlament, Savet ili Komisija nisu radili onako kako je trebalo.

Sud pravde je takođe jedina institucija koja, na zahtev nacionalnih sudova, može da presuđuje o tumačenju ugovora i valjanosti tumačenja zakona EU. Prema tome, kada se takvo pitanje postavi u sudu jedne od zemalja članica, taj sud može - a u nekim slučajevima i mora - da zatraži presudu Suda pravde.

Ovaj sistem obezbeđuje da se zakon EU tumači i primenjuje na isti način širom Evropske unije.

Ugovori izričito dozvoljavaju Sudu da provjera da li zakonodavstvo EU poštuje osnovna prava građana EU i da presuđuje u pitanjima lične slobode i bezbednosti.

Prvostepeni sud, osnovan 1989. godine, koji čine sudije iz zemalja EU - po jedan iz svake - donosi presude u određenim vrstama slučajeva, naročito u parnicama koje firme ili privatna lica pokreću protiv institucija EU i u sporovima između institucija i njihovih zaposlenih.

Finansijski sud

Finansijski sud uspostavljen 1977. godine čini po jedan član iz svake od zemalja EU, najmenovan za period od šest godina po dogovoru zemalja članica, uz konsultaciju Evropskog parlamenta. Finansijski sud proverava da li su svi prihodi Evropske unije primljeni, da li su svi njeni troškovi učinjeni na zakonit i pravilan način i da li se budžetom EU pravilno rukuje. On ima pravo da sprovede finansijsku reviziju računa svake organizacije koja rukuje sredstvima EU, i da, prema potrebi, određeni predmet preda Sudu pravde.

Evropski ekonomski i socijalni komitet

Prilikom donošenja odluka u oblastima obuhvaćenim ugovorima o EZ i Euratomu, Savet i komisija konsultuju Evropski ekonomski i socijalni komitet (EESC). Njegovi članovi predstavljaju različite interesne grupe, koje - uzete zajedno - čine "organizovano civilno društvo" i koje imenuje Savet na period od četiri godine.

Ekonomski i socijalni komitet mora biti konsultovan pre donošenja odluka u velikom broju oblasti (zapošljavanje, Evropski socijalni fond, stručno obrazovanje, itd.). Komitet, takođe, na sopstvenu inicijativu, može da daje mišljenja o pitanjima koja on smatra značajnim.

Regionalni komitet

Regionalni komitet (CoR), uspostavljen Ugovorom o Evropskoj uniji, čine predstavnici regionalnih i lokalnih vlasti, koje su predložile zemlje članice a imenovao Savet na period od četiri godine. Prema Ugovoru, Savet i Komisija moraju da konsultuju Regionalni komitet o svim pitanjima od značaja za regione, a Komitet takođe može i da iznosi mišljenja na sopstvenu inicijativu.

Evropska investiciona banka

Evropska investiciona banka (EIB) sa sedištem u Luksemburgu finansira projekte koji pomažu razvoj nerazvijenijih regiona EU i povećanje konkurentnosti malih preduzeća.

Evropska centralna banka

Evropska centralna banka (ECB), sa sedištem u Frankfurtu, odgovorna je za upravljanje evrom i monetarnu politiku EU. Njen rad je detaljnije opisan u Poglavlju 7.

Evropska konvencija

Institucije i druga tela opisana u prethodnom tekstu čine osnovne zupčanike u mehanizmu odlučivanja EU. Ali, ovaj sistem je potrebno temeljno popraviti, ako se želi da EU nastavi efikasno da radi. Zato je Evropski savet decembra 2001. godine u Lakenu uspostavio Evropsku konvenciju. Njenih 105 članova predstavlja vlade zemalja članica i zemalja kandidata, nacionalne parlamente, Evropski parlament i Evropsku komisiju, a njoj predsedava bivši predsednik Francuske Valeri Žiskar d'Esten. Konvencija ima zadatak da predloži novi način upravljanja Evropskom unijom.

EU se suočava sa dva velika izazova. Prvo, proširenje koje će se desiti u narednoj deceniji ili dve, povećaće broj zemalja članica na možda čak 30 ili 35. Može li se od Saveta očekivati da postigne jednoglasnu saglasnost o bilo čemu sa tolikim brojem ministara za stolom? Da li će odlučivanje u EU biti jednostavno blokirano? Kako će se upravljati Unijom? Ko će zastupati Evropu na svetskoj pozornici? Gde će biti povučene krajnje granice Evropske unije? Konačno, Savet Evrope (koji nije institucija EU) ima već 45 država članica među kojima su i Rusija, Ukrajina, Turska i kavkaske zemlje.

Drugo, građani EU žele da imaju veći uticaj u oblikovanju politika EU, ali im je teško da razumeju izuzetno složen sistem odlučivanja EU i za njih je "Brisel" daleko od njihovog svakodnevnog života. Zato postoji potreba da se donese ustav koji će jasno odrediti ko je odgovoran za koji posao u Evropskoj uniji; ustav koji utvrđuje ovlašćenja i odgovornosti svake institucije EU kao i ono što treba prepuštiti vlastima na regionalnom i nacionalnom nivou.

Evropskoj uniji potrebno je da pronađe novi oblik "upravljanja" koji je jednostavniji i demokratičniji i koji približava Evropu njenim građanima. Tako je Konvencija sačinila nacrt ustava koncipiran da zadovolji ove potrebe i predstavila ga Evropskom savetu juna 2003. godine.

Ustav će biti od ogromnog značaja za budućnost Unije. On je bio osnovni predmet rasprave međuvladine konferencije koja je započela 4. oktobra 2003. godine, i biće jedna od najznačajnijih tema u kampanji pred izbore za Evropski parlament juna 2004. godine.

Ka Ustavu Evrope

Savet Evrope se na svom sastanku u Solunu 19. i 20. juna 2003. godine povoljno izrazio o nacrtu ustavnog ugovora koji mu je predstavio g. Valeri Žiskar d'Esten, predsednik Konvencije. Politički lideri EU opisali su nacrt kao "dobru osnovu za početak međuvladine konferencije" oktobra 2003. godine. Nacrt, između ostalog, predlaže sledeće:

- Predsednik Evropskog saveta trebalo bi da bude izabran kvalifikovanom većinom glasova na period od dve i po godine, uz mogućnost jednog reizbora;
- Predsednik Komisije trebalo bi da bude izabran većinom glasova poslanika u Evropskom parlamentu. Njega ili nju bi trebalo da predloži Evropski savet, uzimajući pri tom u obzir izbore za Evropski parlament;
- Bilo bi potrebno imenovati ministra za inostrane poslove EU. On ili ona bi istovremeno trebalo da budu potpredsednik Komisije i član Evropskog saveta;
- Povelju o osnovnim pravima trebalo bi ugraditi u Ugovor;
- Evropska unija bi trebalo da dobije status pravnog lica;
- Veći broj odluka Saveta trebalo bi izglasavati kvalifikovanom većinom;
- Evropski parlament bi trebalo da dobije veća zakonodavna i budžetska ovlašćenja;
- Ovlašćenja i odgovornosti Unije i njenih zemalja članica trebalo bi jasnije izložiti;
- Nacionalni parlamenti bi trebalo da imaju određenu ulogu u obezbeđivanju da EU poštuje princip supsidijarnosti.

5 Šta Unija radi?

Ljudi koji su izradili nacrt Rimskog ugovora odredili su Evropskoj ekonomskoj zajednici zadatak "da, uspostavljanjem zajedničkog tržišta i progresivnim približavanjem ekonomskih politika zemalja članica, na celoj teritoriji Zajednice, podstiče skladan razvoj ekonomskih aktivnosti, kontinuiranu i uravnoteženu ekspanziju, veću stabilnosti, brži rast životnog standarda i tešnje odnose između država koje joj pripadaju".

Ovi ciljevi su već u velikoj mjeri ostvareni, zahvaljujući slobodi kretanja roba, ljudi, usluga i kapitala i politici EU da obezbeđuje pravednu konkurenciju poslovnih preduzeća i zaštitu interesa potrošača. Jedinstveno tržište zaokruženo je 1993. godine, a evro je pušten u opticaj 2002. godine.

Ali, da bi se svim sektorima privrede i svim regionima Evrope omogućilo da imaju koristi od ovih dostignuća, njih je potrebno podržati "strukturnim" politikama koje će finansirati, i predano i odlučno sprovesti, sama Evropska unija.

Politički lideri Evrope rano su shvatili da evropska solidarnost zahteva preduzimanje akcija za jačanje "ekonomske i socijalne kohezije" - drugim rečima, smanjenje jaza između bogatijih i siromašnijih regiona. To je u praksi značilo uvođenje regionalnih i socijalnih politika, a te politike su dobijale na značaju sa svakim narednim proširenjem EU.

Regionalne akcije

Regionalna politika EU sastoji se u osnovi od isplata iz budžeta EU siromašnijim regionima i delovima stanovništva. Ukupan iznos dodeljenih sredstava za period 2000-2006. iznosi 213 milijardi evra. Ta sredstva se koriste za podsticanje razvoja nerazvijenih regiona, preorijentaciju starih industrijskih zona, pomoć mladima i dugo vremena nezaposlenim da pronađu posao, modernizaciju poljoprivrede i pomoć ruralnim delovima i područjima u nepovoljnijem položaju.

Novac se isplaćuje kroz posebne fondove - Evropski fond za regionalni razvoj (ERDF), Evropski socijalni fond (ESF), Finansijski instrument za pomoć ribarstvu (FIFG), Evropski fond za pomoć i garancije u poljoprivredi (EAGGF, takođe poznat po svom francuskom akronimu FEOGA).

Ovim isplatama se dopunjavaju ili podstiču ulaganja privatnog sektora, nacionalnih i regionalnih vlada. Da bi se ova sredstva usmerila tamo gde će imati najveći efekat, EU je sama sebi odredila tri prioritetna cilja:

- Prvi cilj je pomoć razvoju regiona u kojima je količnik proizvedenog bogatstva i broja stanovnika - tehnički poznat kao "bruto domaći proizvod po glavi stanovnika" - manji od 75% proseka EU. Ta pomoć u iznosu od 135 milijardi evra čini dve trećine svih sredstava namenjenih regionalnoj politici u periodu 2000-2006. Nju koristi 50 regiona, koji predstavljaju 22% stanovništva EU. Ona se koristi za pokretanje privrede u ovim regionima kroz izgradnju infrastrukture koja im nedostaje, obezbeđivanje bolje obuke lokalnog stanovništva i podsticanje investicija u lokalna preduzeća.
- Drugi cilj je pomoć regionima u teškoj situaciji. To mogu biti oblasti u kojima se odvija prestrukturiranje privrede, ruralni krajevi u opadanju, ribarske zajednice u krizi, ili urbana područja sa ozbiljnim problemima.

- Treći cilj je borba protiv nezaposlenosti kroz modernizaciju sistema obuke i pomoć u otvaranju radnih mesta.

Posebni programi usmereni na ostvarivanje ovih ciljeva su i Interreg, koji promovise prekograničnu i međuregionalnu saradnju, i Urban, koji podržava održiv razvoj gradova i urbanih područja u krizi.

Pored ovih "strukturnih" fondova postoji i "Kohezioni fond". On se koristi za finansiranje saobraćajne infrastrukture i projekata zaštite životne sredine u zemljama EU čiji je BDP manji od 90% proseka EU. To su do sada bile Grčka, Irska, Portugalija i Španija.

Zahvaljujući ovakvim strukturnim planovima, koje finansira Evropska unija, zemlje EU mogle su da bolje usklade svoje ekonomije. Ova privredna "konvergencija" je takođe rezultat aktivnosti vlada EU da zadovolje zahteve ekonomske i monetarne unije.

Proširenje obuhvatnosti strukturne politike na nove zemlje članice

Proširenje Unije sa 10 novih država članica predstavljaće veliki izazov za ekonomsku i socijalnu koheziju, jer razvoj u nekim regionima ovih zemalja daleko zaostaje za ostalim delovima EU. Proširenje će, u stvari, povećati raznolikost Unije i zahtevati dalje napore na sektorskom i regionalnom prilagođavanju.

Jedan broj "instrumenata" već se koristi za pomoć zemljama kandidatima. Prvi je program Phare koji usmerava pomoć zemljama kandidatima u centralnoj i istočnoj Evropi. One će u periodu 2000-2006. godine primiti ukupno 10,9 milijardi evra pomoći "pre pristupanja".

Tu je zatim i ISPA (Instrument za strukturne politike pre pristupanja), za finansiranje ekoloških i saobraćajnih projekata sa budžetom od 7,2 milijardi evra.

Treći instrument, Sapard (instrument za finansiranje poljoprivrede) ima budžet od 3,6 milijardi evra.

Posle pristupanja (nakon prijema novih zemalja članica) ovu pomoć će zameniti programi strukturnih fondova i projekti Kohezionog fonda.

Socijalna dimenzija

Cilj socijalne politike EU je da ispravi najočiglednije nejednakosti u evropskom društvu. Evropski socijalni fond (ESF) osnovan je 1961. godine radi podrške povećanju zaposlenosti i pomoći radnicima da promene vrstu posla ili geografsku oblast. Ovaj fond je za 2003. godinu dobio iznos od 4.8 milijardi evra iz budžeta EU.

Finansijska pomoć nije jedini način na koji EU nastoji da poboljša socijalne uslove u Evropi. Sama pomoć nikada ne bi mogla da reši sve probleme izazvane ekonomskom recesijom ili nerazvijenosti regiona. Društveni napredak proističe na prvom mestu iz ekonomskog rasta i podstiče se i nacionalnim politikama i politikama EU.

Društveni napredak takođe podržava zakonodavstvo koje svim građanima EU garantuje priličan broj osnovnih prava. Neka od ovih prava su utvrđena Ugovorima - na primer, pravo muškaraca i žena da budu jednako plaćeni za isti posao. Druga su utvrđena uputstvima o zaštiti radnika (zdravstvena zaštita i sigurnost na radu) i osnovnim standardima bezbednosti.

Decembra 1991. godine, Evropski savet je u Mastrihtu usvojio Povelju Zajednice o osnovnim socijalnim pravima, u kojoj su navedena prava koja bi svi radnici u EU trebalo da imaju: sloboda kretanja, pravedna plata; bolji uslovi rada; socijalna zaštita; pravo na profesionalnu obuku; ravnopravan tretman žena i muškaraca; informisanje, konsultovanje i učešće radnika; zdravstvena zaštita i bezbednost na radnom mestu;

zaštita dece, starih i invalida. Juna 1997. godine u Amsterdamu, ova Povelja je postala sastavni deo Ugovora i primenjuje se u svim zemljama članicama.

Politika zaposlenosti

Tokom poslednje decenije dvadesetog veka, građani EU sve češće su pozivali svoje vlade da preduzmu energične akcije radi otvaranja radnih mesta. Kako Evropljani mogu da veruju u dobrobit evropske integracije i imaju poverenja u svoju budućnost dok je više od 10% radne snage u EU (do 1997) nezaposleno? Tako je u Ugovor iz Amsterdama uneto novo poglavlje o zapošljavanju, čime je otvaranje radnih mesta postalo prioritet ekonomske politike EU.

Na sastanku Evropskog saveta u Luksemburgu 20. i 21. novembra 1997. godine, lideri 15 zemalja članica dogovorili su koordinisanu strategiju za povećanje efikasnosti njihovih individualnih nacionalnih politika. To je strategija boljeg stručnog obrazovanja, pomoći u uspostavljanju novih preduzeća i poboljšanju "socijalnog dijaloga" - tj. odnosa između poslodavaca i zaposlenih. U njoj su utvrđene smernice za podsticanje zapošljavanja. Zemlje članice i institucije EU redovno prate napredak u sprovođenju ovih smernica, koristeći pri tom zajednički usaglašen postupak za procenu.

Evropski savet je u Lisabonu marta 2000. godine ojačao i proširio obuhvatnost "Luksemburške strategije". Ona je tako postala "Lisabonska strategija" usmerena ka novom i veoma ambicioznom cilju: da EU u roku od jedne decenije postane "najkonkurentnija i najdinamičnija privreda sveta zasnovana na znanju, sposobna za održiv rast sa brojnijim i boljim radnim mestima i većom socijalnom kohezijom" (vidi poglavlje 8: Ka društvu zasnovanom na znanju).

Finansiranje zajedničkih politika

Marta 1999. godine, Evropski savet se u Berlinu dogovorio o ukupnom obimu i formi finansija EU u periodu 2000-2006. godine. Ovaj dogovor je nazvan "Agenda 2000", a njegova svrha bila je da obezbedi da EU ima dovoljno sredstava za sprovođenje svojih politika i da se istovremeno pripremi za proširenje.

Njen cilj je takođe bio da "stegne kaiš" i evropskim poreskim obveznicima pokaže da će sredstva EU biti pravilno i efikasno utrošena. "Sopstvena sredstva" EU - uglavnom sredstva od poreza na dodatu vrednost i doprinosa zemalja članica, na bazi njihovog bruto nacionalnog proizvoda (BNP) - neće moći da premaše 1,27% BNP Unije u periodu 2000-2006.

Ovakva budžetska disciplina trebalo bi da omoguću EU da pokrije troškove proširenja do kraja 2006. godine, a da pri tom ne dovede u pitanje politike solidarnosti koje se već sprovode ili da spreči nove aktivnosti Unije. Ukupan budžet EU za 2003. godinu iznosi manje od 100 milijardi evra, što je daleko ispod plafona dogovorenog u Berlinu.

Reforma zajedničke poljoprivredne politike

Evropski savet je na berlinskom samitu, kada je dogovarana "Agenda 2000" odlučio da izvrši reformu zajedničke poljoprivredne politike (CAP) kako bi smanjio troškove i održao konkurentnost evropske poljoprivrede.

Ciljevi ove politike, onako kako su izloženi u Rimskom ugovoru, ostvareni su u velikoj meri: obezbeđen je dobar životni standard poljoprivredne zajednice; tržišta su stabilizovana; roba stiže do potrošača po razumnim cenama; strukture su modernizovane. Drugi principi koji su tokom vremena usvojeni

takođe su se dobro pokazali. Potrošači imaju sigurnost snabdevanja, a cene poljoprivrednih proizvoda su stabilne, zaštićene od fluktuacija na svetskom tržištu.

Međutim, zajednička poljoprivredna politika postala je žrtva sopstvenog uspeha. Kako je način rada na farmama modernizovan i poljoprivreda u Evropi postajala sve konkurentnija, sve veći broj ljudi napuštao je seoska područja, pa se udeo poljoprivredne zajednice u ukupnoj radnoj snazi EU smanjio sa 20% na manje od 5%. Proizvodnja je rasla brže od potrošnje, a budžet EU morao je da snosi troškove uklanjanja viškova. Štaviše, proizvodnja je subvencionisana. Poljoprivredne subvencije u okviru zajedničke poljoprivredne politike 2002. godine još uvek su iznosile 45,4 milijardi evra - što čini 40% ukupnog budžeta Evropske unije.

Bilo je potrebno preduzeti mere da se poboljša ova politika, pa su Agendom 2000 promenjeni ciljevi i metodi zajedničke poljoprivredne politike. Osnovni cilj sada je bio da se farmeri podstaknu na proizvodnju visokog kvaliteta, u količinama koje su manje-više u skladu sa potražnjom, i da napuste intenzivnu poljoprivredu koja oštećuje životnu sredinu. Pomoć farmerima više neće biti vezana za količinu roba koju proizvedu.

Ova reforma je već počela da daje rezultate: proizvodnja je obuzdana. Evropska unija je jedan od vodećih izvoznika i uvoznika agro i prehrambenih proizvoda u svetu. Ona podstiče farmere da primenjuju održive metode poljoprivredne proizvodnje koji su bezbedni za okolinu i čuvaju seoski predeo. Nova uloga poljoprivredne zajednice jeste da osigura određen obim privrednih aktivnosti u svim seoskim područjima i očuva raznolikost evropskih pejzaža. Raznolikost i prihvatanje "seoskog načina života" - ljudi koji žive u harmoniji sa zemljom - čine deo identiteta Evrope.

Evropska komisija, koja je odgovorna za upravljanje zajedničkom poljoprivrednom politikom, veruje da je potrebno da se interesi farmera i potrošača još više približe. Potrošači imaju pravo na hranu visokog kvaliteta koja u potpunosti odgovara zahtevima javnog zdravstva. Upravo su propusti u politikama EU u oblasti bezbednosti prehrambenih proizvoda i zdravlja životinja omogućili širenje šapa i slinavke i "bolesti ludih krava" (bovine spongiform encephalopathy - BSE) po Evropi 90-ih i početkom 21. veka. Da bi se to sprečilo bilo je potrebno uvesti trgovinski embargo.

Dve hiljade druge godine Komisija je predložila dalje reforme kako bi omogućila Evropi da utiče na način izrade pravila Svetske trgovinske organizacije (WTO). Komisija želi da se naglasak stavi na kvalitet hrane, princip predostrožnosti i dobrobit životinja.

Slično tome, Evropska unija je počela da poboljšava svoju politiku u oblasti ribarstva. Cilj je da se smanje preveliki kapaciteti ribarske flote, očuva bogatstvo ribe i obezbedi finansijska pomoć ljudima koji napuste ribarstvo.

Održiv razvoj

Politike EU bile su prvobitno usmerene na podršku jedinstvenom tržištu, ali su postepeno počele da obuhvataju i mnoge druge aspekte svakodnevnog života i da rešavaju izazove sa kojima se suočilo društvo Evrope: zaštita životne sredine; javno zdravlje; prava potrošača; konkurencija i bezbednost u saobraćaju; obrazovanje i pristup kulturi. Problemi koji prelaze nacionalne granice

zahtevaju usklađenu međunarodnu akciju da bi bili efikasno rešeni. Najveći broj prekograničnih pitanja ne može se rešiti bez donošenja zakona za celu EU i finansiranja u obimu koji samo EU može da obezbedi. Da bi zadovoljio interese običnih ljudi, Ugovor iz Amsterdama dao je Evropskoj uniji mnogo veća ovlašćenja i odgovornosti u oblastima kao što su zdravstvo i zaštita potrošača.

Najupečatljiviji primer odgovora evropskih institucija na javno mnjenje svakako se odnosi na oblast zaštite životne okoline. Ljudi su shvatili da zagađenje ne zna za granice, da naše prirodno nasleđe treba da bude zaštićeno i da svaki građanin pojedinačno ima pravo na bezbedne i zdrave proizvode i uslove života. Zato Evropska unija mora da preduzme sasvim određene akcije u vezi s čitavim nizom pitanja: usvajanje standarda za zagađenje vazduha za celu EU; zaštita ozonskog omotača smanjenjem emisija hloro-fluorouglenika (CFCs); poboljšanje prerade otpadnih voda i odlaganja otpada uopšte; kontrola upotrebe hemikalija; smanjenje nivoa buke vozila i tako dalje.

Zaštita životne sredine nije samo pitanje donošenja strožih zakona. Evropska unija je takođe finansirala ekološke projekte i obezbedila finansijsku pomoć preduzećima i industriji da zadovolje zahteve evropskih zakona o zaštiti okoline.

Ujedinjene nacije su avgusta 2002. godine u Johaneshburgu održale svoj "Svetski samit o održivom razvoju". U okviru priprema za ovaj sastanak na vrhu Evropski savet se marta te godine sastao u Barseloni. Savet je utvrdio jasan prioritet EU: da njena politika održivog razvoja postane primer koji će slediti ceo svet. Ta politika mora da obuhvati

štednju i održivo upravljanje prirodnim bogatstvima; međunarodni sistem za upravljanje životnom sredinom; akcije za podsticanje evropskih tehnoloških kapaciteta i veće napore da se ta tehnologija podeli sa svetom u razvoju. Evropski savet je u Barceloni odredio da cilj EU bude povećanje zvanične pomoći u razvoju na 0,7% BDP.

U tom smislu postoje ozbiljni izazovi. Kako se ekonomski rast - životno važan za zemlje u razvoju - može podstaći bez štete po životnu sredinu? Kako bi trebalo upravljati vodenim resursima? Kako možemo doći do održivih izvora energije? Kako se Afrika može izbaviti od gladi i bolesti? I to su, opet, pitanja koja se usklađenom akcijom na nivou EU mogu rešavati efikasnije nego individualnim naporima evropskih nacija.

Tehnološke inovacije

Osnivači Evropske unije ispravno su sagledali da će budućnost i napredak Evrope zavisi ti od njene sposobnosti da ostane svetski lider u oblasti tehnologije. Shvatali su koje se prednosti mogu ostvariti zajedničkim evropskim istraživanjima. Tako su, 1958. godine, pored EEZ, osnovali i Evropsku zajednicu za atomsku energiju - Euratom. Ona je imala za cilj da zemljama članicama omogućiti zajedničko korišćenje nuklearne energije u miroljubive svrhe. Euratom je dobio sopstveni Zajednički istraživački centar (JRC) sastavljen od devet istraživačkih instituta raspoređenih na četiri lokacije: Ispra (Italija), Karlsruhe (Nemačka), Petten (Holandija) i Geel (Belgija).

Ali dok su naučne i tehnološke inovacije dobijale ubrzanje, evropska istraživanja morala su da se diversifikuju, udruživanjem naučnika i istraživačkih radnika u što je moguće više različitih oblasti. Evropska unija morala je da pronade nove načine finansiranja njihovog rada i nove industrijske primene za njihova otkrića.

Zajedničko istraživanje na nivou EU zamišljeno je tako da dopuni nacionalne programe istraživanja i koncentrisano je na projekte koji povezuju rad više laboratorija u raznim zemljama EU. Tako se podržavaju fundamentalna istraživanja u oblastima kao što su kontrolisana termonuklearna fuzija (potencijalno neiscrpan izvor energije za 21. vek) kroz Zajednički evropski program Torus (JET). Takođe se podstiču istraživanja i tehnološki razvoj (RTD) u ključnim industrijama kao što su elektronika i kompjuteri, koje se suočavaju sa oštrom konkurencijom izvan Evrope.

Juna 2002. godine EU je usvojila šest okvirnih programa RTD, koji obuhvataju period 2002-2006. godine. Sa budžetom od 17,5 milijardi evra, ovaj program finansira čitav niz projekata koji okupljaju hiljade istraživača iz cele EU.

Ono je takođe koncipirano tako da podstakne RTD u zemljama članicama pojedinačno i da poveća iznos koji one na to troše sa 1,9% na 3% njihovog BDP. Među njegovim prioritetima su i nauke o životu (genetika i biotehnologija), lečenje teških bolesti, nanotehnologije, aeronautička i vasijska istraživanja, održivi energetske sistemi, globalne ekološke promene i eko sistem.

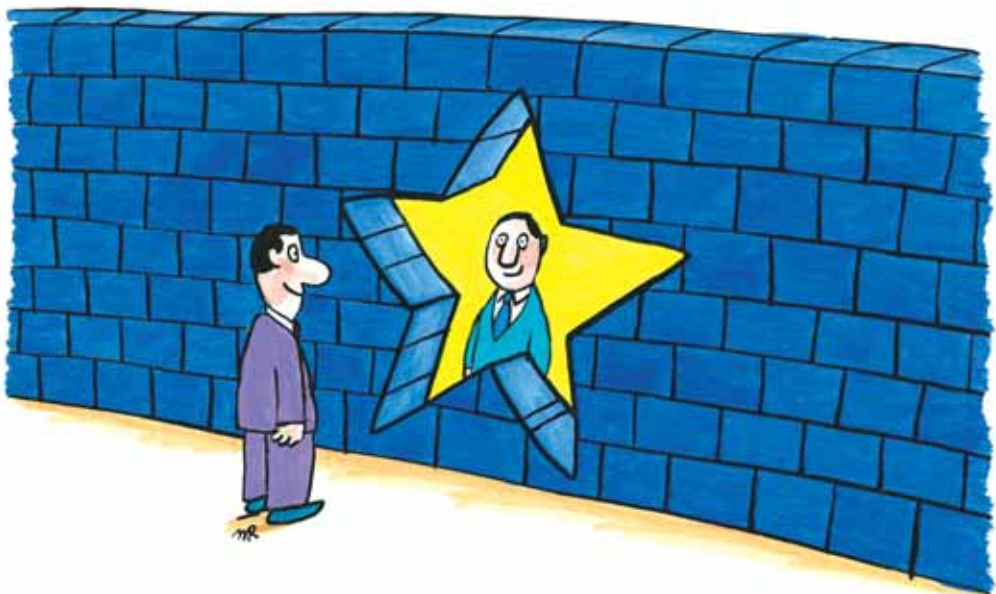
6 Jedinstveno tržište

Članom 2 Rimskog ugovora utvrđeno je da cilj Evropske ekonomske zajednice (EEZ) bude "da na celoj teritoriji Zajednice podstiče skladan razvoj ekonomskih aktivnosti, kontinuiranu i uravnoteženu ekspanziju, veću stabilnost, brži rast životnog standarda i tešnje odnose između država koje joj pripadaju".

Postojala su dva komplementarna načina za ostvarivanje ovog cilja. Jedan je bio otvaranje granica kako bi se unutar EEZ omogućio slobodan protok ljudi, roba i usluga. Drugi je podrazumevao organizovanje solidarnosti između zemalja članica uspostavljanjem zajedničkih politika i finansijskih instrumenata. Jedinstveno tržište je konačno proglašeno

"dovršenim" 1. januara 1993 - pa čak ni tada ovaj projekat nije bio potpuno završen. Zašto je bilo potrebno više od 40 godina da se dotle dođe? Konačno, carinske dažbine i tarife ukinute su u EEZ još jula 1968. godine - osamnaest meseci pre predviđenog roka. Otkuda onda odlaganja koja su usledila? Otuda što se pravila kojima su regulisana zanimanja razlikuju od zemlje do zemlje. I otuda što je početkom 80-ih godina 20. veka kombinovano dejstvo skrivenog protekcionizma i obilja novih tehničkih standarda još više razdvojilo nacionalna tržišta Evrope.

To i nije tako paradoksalno kako se nekom može učiniti. Neke od zemalja članica bile su izuzetno teško pogođene ekonomskom

recesijom koja je usledila posle dve naftne krize 1973. i 1980. godine. Te zemlje su pribegle protekcionističkim merama kako bi zaštitile svoja tržišta od bolnog pritiska sve veće svetske konkurencije.

A onda je, 1985. godine, Komisija pod predsedništvom Žaka Delora objavila neverovatnu Belu knjigu. Ona je pokazivala da sve veća zajednica ima potencijala da postane jedinstveno tržište koje će opsluživati više od 300 miliona potrošača. Ali, ona je takođe jasno ukazivala da taj ogroman potencijal osujećuje veliki broj prepreka: redovi na graničnim prelazima; tehničke prepreke u trgovini; zatvorena tržišta za javne ugovore... Troškovi ove neefikasnosti - "troškovi Ne-Evrope" kako su ih otvoreno nazivali - procenjeni su na oko 200 milijardi evra.

Bela knjiga je 12 zemalja članica pokrenula u akciju. Februara 1986. godine one su potpisale Jedinstveni evropski akt, kojim je utvrđen vremenski redosled približno 270 mera neophodnih da bi se do 1993. godine zaokružilo jedinstveno tržište. Posle toga se brzo napredovalo. Preduzeća, struke i sindikati kretali su se unapred brzim tempom, prilagođavajući svoje strategije novim pravilima igre. Rezultate su ubrzo počeli da osećaju svi u svakodnevnom životu sa širim asortimanom roba i usluga i mogućnošću da se ljudi slobodnije kreću po Evropi, bilo zbog posla, bilo zbog zadovoljstva.

Ovaj "krug vrlina" rastuće slobode kretanja, konkurentnosti i ekonomskog rasta ne može se preokrenuti. Fizičke, fiskalne i tehničke barijere padaju jedna za drugom, iako još ima neslaganja povodom nekih naročito osetljivih pitanja kao što je npr. usklađivanje poreza na štedne uloge.

Ako se želi da se robe, usluge, ljudi i novac slobodno kreću na jedinstvenom tržištu, moraju postojati pravila koja obezbeđuju pravednu konkurenciju. Ta pravila su utvrđena Ugovorom o EZ. Na primer, Ugovor zabranjuje svaki poslovni sporazum "čiji je cilj ili posledica sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurencije na zajedničkom tržištu" (Član 81). Ugovor takođe zabranjuje "svaku zloupotrebu dominantnog položaja na zajedničkom tržištu od strane jednog ili više preduzeća" (Član 82).

Evropska komisija igra ključnu ulogu u obezbeđivanju poštovanja ovih pravila. Ona može da izrekne kaznu bilo kojoj firmi ili zemlji EU koja ih prekrši. Komisija ima toliku moć u toj oblasti da u stvari može da zabrani odvijanje svakog posla o kome se dogovore kompanije izvan EU ako takav posao može da naruši jedinstveno tržište. Komisija takođe nadgleda "državnu pomoć" (odnosno pomoć koju preduzećima pružaju vlade zemalja EU).

Kako stoje stvari

Sve u svemu, do sada su postignuti zadovoljavajući rezultati:

- Nacionalna tržišta javnih ugovora su otvorena, zahvaljujući strožim pravilima koja zahtevaju transparentne postupke i pravilnu kontrolu ugovora za javne nabavke i radove;
- Dispariteti između nacionalnih poreskih sistema su izgladeni određenim zajedničkim pravilima o posrednom oporezivanju, porezu na dodatu vrednost (VAT) i akcizama;
- Tržišta novca i finansijskih usluga su liberalizovana;

- Preduzete su mere za usklađivanje nacionalnih zakona o bezbednosti i zagađenju, dok su se, na opštijem nivou, zemlje EU dogovorile da međusobno priznaju ekvivalenciju svojih zakona i sistema izdavanja sertifikata;
- Prepreke koje su ometale slobodu kretanja ličnosti otklonjene su: kontrola pasoša na najvećem broju unutrašnjih granica EU je ukinuta, a zemlje EU međusobno priznaju profesionalne kvalifikacije. Na primer, sada je, zahvaljujući Uputstvu usvojenom novembra 1997. godine, advokatima lakše da se bave svojom profesijom u celoj Evropskoj uniji;
- Zakon o preduzećima usaglašen je za celu EU, a zemlje članice su međusobno uskladile svoje nacionalne zakone o pravima intelektualne i industrijske svojine (zaštitni znakovi i patenti). Time je stvoreno mnogo bolje okruženje za industrijsku saradnju.

Međutim, sloboda kretanja nije ni blizu potpuna. Još uvek postoji mnogo prepreka koje sprečavaju ljude da se presele u drugu zemlju EU i da se tamo bave određenim vrstama posla. Komisija je preduzela korake da poboljša mobilnost radnika - na primer, obezbedila da se diplome o stečenom obrazovanju ili kvalifikacijama za posao dobijene u jednoj priznaju i u svim drugim zemljama EU.

Jedinstveno tržište je sigurno u punom zamahu, ali još uvek ima puno "radova u toku" i prostora za poboljšanja. Uvođenje evra povoljno se odrazilo na transparentnost tržišta i konkurenciju: od 1. januara 2002. godine, potrošači s evrom u džepu mogli su da biraju najpovoljniju ponudu direktno poredeći cene u više od deset različitih zemalja EU.

Tekući poslovi

Najveći deo bogatstva EU dolazi od njenih uslužnih delatnosti, a one se liberalizuju, iako se neki sektori otvaraju brže od drugih.

Liberalizacija sektora telekomunikacija već je dovela do znatnog smanjenja cena. Krajem 2001. godine, međugradski telefonski razgovori bili su u proseku 11% jeftiniji nego 2000, a 45% nego 1998. godine.

Preduzimaju se mere za stvaranje istinski jedinstvenog tržišta prirodnog gasa i električne energije, ali tema trgovine energijom je uopšte osetljiva. Tržište mora da obezbedi da svim potrošačima bude dostupno pouzdano snabdevanje energijom po prihvatljivim cenama.

Novembra 2000. godine Komisija je objavila dokument za raspravu ("zelenu knjigu") u kojoj se utvrđuju smernice za energetske politiku cele Evrope koja obuhvata niz energetskih izvora i obezbeđuje sigurnost snabdevanja. Ako EU ne preduzme nešto u tom smislu, ona će za 20 ili 30 godina morati da uvozi 70% svojih energetskih resursa u poređenju sa sadašnjih 50%. Ona već uvozi 45% nafte koja joj je potrebna sa Srednjeg istoka i 40% prirodnog gasa iz Rusije.

Osim toga, zemlje EU zavise i jedna od druge kada se radi o snabdevanju energijom i zajednički su posvećene smanjenju emisija gasova koji izazivaju efekat staklenika kako bi sprečile promenu klime. Jedan od ciljeva EU je razvoj novih i obnovljivih izvora energije (uključujući i bio-goriva) kako bi 2010. godine učešće ovih "čistih" izvora u ukupnom snabdevanju energijom EU bilo udvostručeno - sa 6% na 12%.

Jedan od načina za uštedu energije u EU - i poboljšanje životne sredine - jeste saobraćajna politika. U ovom trenutku oko 50% ukupnog teretnog i 80% putničkog saobraćaja u Evropi obavlja se putevima. Tako ne samo da se troši mnogo energije već se izazivaju zastoji i oštećuje okolina. U

nekim urbanim područjima saobraćaj je praktično paralisiran, a zagađenje vazduha dostiže alarmantan nivo. Da bi pomogla u rešavanju ovog problema, EU namerava da što više teretnog saobraćaja skloni s puteva i prebaci ga na železnice i unutrašnje plovne puteve.

Evropskoj uniji potrebna je saobraćajna politika koja će obezbediti najveću moguću pokretljivost ljudi i roba kroz jedinstveno tržište bez granica. Zato železnički saobraćaj u Evropi mora da bude u potpunosti liberalizovan, što znači usklađivanje tehničkih standarda kojima se reguliše korišćenje evropskih železnica i davanje pristupa nacionalnim železničkim mrežama konkurentnim prevoznicima.

Vazdušni saobraćaj bi, takođe, trebalo poboljšati. Svakoga dana evropskim nebom proleti 25.000 aviona koje vodi čitav niz nacionalnih sistema za kontrolu avio-saobraćaja (ATC). To dovodi do zagušenja, odloženih letova i frustracije putnika. Komisija je predložila spajanje posebnih sistema ATC kako bi stvorila "jedinstveno evropsko nebo".

Pod pritiskom Komisije i Parlamenta, i poštanske usluge EU takođe postaju otvorene za konkurenciju. Time se otvara čitavo pitanje "usluga od opšteg interesa". Ugovor o Evropskoj uniji priznaje značaj obezbeđivanja javnih usluga koje tržište ne može da pruži. Svako mora da ima pristup osnovnim uslugama (kao što su voda, električna energija, zdravstvene i poštanske uslu-

ge itd.) po prihvatljivim cenama. U stvari, ovaj pristup je bitan za ekonomsku i društvenu koheziju EU. Tako institucije EU rade na izradi zakona koji će obezbediti da ne bude nikakvog konflikta između pravila o konkurenciji na jedinstvenom tržištu predviđenih Ugovorom i potrebe da se održi pružanje usluga od opšteg interesa i to na visokom nivou. Sve to je deo nastojanja Evropske unije da svojim građanima obezbedi specifično evropski "model" društva.

Rad na dovršavanju jedinstvenog tržišta sada je usredsređen na sektor usluga koji je, u nekim zemljama, dugo bio zabran nacionalnih davalaca usluga. Otvaranje ovih sektora za konkurenciju trebalo bi da omogući nova radna mesta i da ojača privredu Evrope.

Ekonomska i monetarna unija - i evro

Od 1. januara 2002. godine za više od 300 miliona građana Evrope korišćenje evra je normalan deo svakodnevnog života. Bilo je potrebno da prođe samo 10 godina da bi se od Ugovora iz Maastrichta (februar 1992), kojim je utvrđen princip jedinstvene evropske valute, došlo do toga da u 12 zemalja EU evro bude u opticaju i u novčanicama i u kovanom novcu. To je izuzetno kratko vreme za sprovođenje operacije koja je jedinstvena u istoriji sveta.

Evro je zamenio valute koje su, u mnogim zemljama, predstavljale vekovne simbole i instrumente nacionalnog suvereniteta. Pri

tom je nova valuta u znatnoj meri približila Evropu ekonomskom ujedinjenju. Ona je takođe dala građanima Evrope jasniji osećaj pripadnosti zajedničkom evropskom identitetu. S evrom u džepu, ljudi mogu da putuju i traže najpovoljniju priliku za kupovinu u najvećem delu Unije, a da ne moraju da zamenjuju novac.

Kako je rođena ideja o jedinstvenoj evropskoj valuti? Još daleke 1970. godine u Vernerovom izveštaju - tako nazvanom po tadašnjem premijeru Luksemburga - predloženo je približavanje ekonomija i valuta šest zemalja EEZ. Prvi korak u tom pravcu

učinjen je tek marta 1979. godine, kada je uspostavljen Evropski monetarni sistem (EMS). EMS je sačinjen tako da smanji varijacije u deviznim kursovima valuta zemalja članica. Dopuslene su fluktuacije u rasponu od 2,25% do 6%. Ali mehanizme ovog sistema oslabio je niz kriza izazvanih nestabilnošću dolara i slabošću nekih valuta koje su postale žrtve spekulatora, naročito u situacijama međunarodne zategnutosti.

Potreba da se uspostavi područje monetarne stabilnosti postajala je sve izraženija što je Evropa više napredovala u zaokruživanju jedinstvenog tržišta. Jedinstveni evropski akt, potpisan februara 1986. godine, logično je podrazumevao približavanje evropskih privreda i potrebu da se ograniče fluktuacije međusobnih kurseva njihovih valuta. Kako se može očekivati da jedinstveno tržište, zasnovano na slobodnom kretanju ljudi, roba i kapitala, pravilno funkcioniše, ako se valute koje se na njemu koriste mogu devalvirati? Devalvacija valute obezbedila bi nepravednu prednost u konkurenciji i dovela do distorzija u trgovini.

Juna 1989. godine na sastanku Evropskog saveta u Madridu, predsednik Komisije Žak Delor izneo je plan i vremenski program ostvarivanja ekonomske i monetarne unije (EMU). Taj plan je kasnije ugrađen u Ugovor iz Mastrihta februara 1992. godine. Ugovorom je utvrđen niz kriterijuma koje zemlje članice moraju da zadovolje da bi se kvalifikovale za EMU. Svi ti kriterijumi odnosili su se na ekonomsku i finansijsku disciplinu: suzbijanje inflacije, smanjenje kamatnih stopa, svođenje budžetskog deficita na mak-

simum 3% BDP, ograničavanje zaduživanja države na najviše 60% BDP i stabilizacija deviznih kurseva.

U protokolima uz Ugovor, Danska i Velika Britanija zadržale su pravo da ne uđu u treću fazu EMU (prihvatanje evra) čak i ako zadovolje kriterijume. Ta mogućnost nazvana je "opting out" (neučestvovanje). Posle referenduma, Danska je objavila da ne namerava da prihvati evro. Švedska je takođe izrazila rezervu.

Morao je postojati neki način da se osigura stabilnost jedinstvene valute, jer inflacija smanjuje konkurentnost privrede, podriiva poverenje ljudi i smanjuje njihovu kupovnu moć. Tako je uspostavljena nezavisna Evropska centralna banka (ECB) sa sedištem u Frankfurtu i zadatkom da utvrđuje kamatne stope kako bi održala vrednost evra.

Evropski savet je juna 1997. godine u Amsterdamu usvojio dve značajne rezolucije.

- Prva od njih, poznata kao "pakt o stabilnosti i rastu" obavezivala je zemlje učesnice da održavaju budžetsku disciplinu. Predviđeno je da one paze jedna na drugu i ne dopuste da nijedna od njih napravi preveliki deficit.
- Druga se odnosila na ekonomski rast. U njoj se navodi da su zemlje članice i Komisija čvrsto opredeljene da se postaraju da pitanje zaposlenosti ostane na samom vrhu dnevnog reda EU.

Evropski savet je decembra 1997. godine u Luksemburgu usvojio još jednu rezoluciju o koordinaciji ekonomskih politika. Ona je obuhvatala i značajnu odluku da "ministri država u evro zoni mogu da se nezvanično sastaju i raspravljaju o pitanjima vezanim za njihove zajedničke specifične odgovornosti za jedinstvenu valutu". Politički lideri EU su tako otvorili put za još tešnje veze između zemalja koje su usvojile evro - veza koje su izlazile iz okvira monetarne unije i obuhvatala finansijsku, budžetsku, socijalnu i fiskalnu politiku.

Napredak u ostvarivanju EMU olakšao je otvaranje i dovršavanje jedinstvenog tržišta. Uprkos nemirnoj situaciji u svetu (kriza na berzi, teroristički napadi i rat u Iraku), evro zona je imala onu vrstu stabilnosti i predvidljivosti koja je potrebna investitorima i potrošačima. Poverenje građana Evrope u evro podstaknuto je uspešnim i neočekivano

brzim puštanjem u opticaj kovanog novca i novčanica u prvoj polovini 2002. godine. Ljudi su bili zadovoljni jer im je olakšano da nađu najpovoljniju priliku za kupovinu, pošto su sada mogli direktno da porede cene u raznim zemljama Evrope.

Evro je postao druga valuta po značaju u svetu. On se sve više koristi u međunarodnim plaćanjima i kao rezervna valuta, pored američkog dolara. Objedinjavanje finansijskih tržišta u evro zoni je ubrzano, a integrišu se ne samo firme koje posreduju u kupovini efekata već i berze. Akcioni plan EU koji se odnosi na finansijske usluge treba da bude realizovan do 2005. godine.

Korak po korak do evra

7. februar 1992: potpisan Ugovor iz Maastrichta

Ugovor o Evropskoj uniji i Ekonomskoj i monetarnoj uniji (EMU) usvojen je u Maastrichtu decembra 1991. godine. Po odredbama ovog ugovora, nacionalne valute biće zamenjene jedinstvenom evropskom valutom, pod uslovom da zemlje o kojima se radi zadovolje jedan broj ekonomskih uslova. Najznačajniji od "maastrichtskih kriterijuma" jeste obaveza da budžetski deficit zemlje ne premaši 3% njenog bruto domaćeg proizvoda (BDP) izuzev u kratkom periodu. Zaduživanje države ne sme da premaši 60% BDP. Cene i kamatne stope moraju biti stabilne u dužem periodu, kao i devizni kursevi odgovarajućih valuta.

Januar 1994: osnovan Evropski monetarni institut

Osnovan je Evropski monetarni institut (EMI) i uvedeni novi postupci za praćenje privreda zemalja EU i podsticanje njihovog približavanja.

Jun: Pakt o stabilnosti i rastu

Savet Evrope u Amsterdamu usvaja "pakt o stabilnosti i rastu" i novi mehanizam deviznih kurseva (novi EMS) koncipiran tako da obezbedi stabilnost kurseva između evra i valuta koje ostaju izvan područja njegove primene. Istovremeno je dogovoren i dizajn "evropske" strane kovanice evra.

Maj 1998: jedanaest zemalja kvalifikovano za evro

Na sastanku u Briselu održanom 1-3. maja 1998, politički lideri Unije zaključuju da 11 zemalja EU ispunjava kriterijume za članstvo u evro zoni. Oni objavljuju konačne kurseve valuta zemalja učesnica.

1. januar 1999: rođen je evro

1. januara 1999. 11 valuta zemalja učesnica nestaje, a zamenjuje ih evro koji tako postaje zajednička valuta Austrije, Belgije, Finske, Nemačke, Irske, Italije, Luksemburga, Holandije, Portugalije i Španije. (Grčka im se pridružuje 1. januara 2001. godine.) Od tog trenutka Evropska centralna banka preuzima dužnost EMI i odgovornost za monetarnu politiku, koja se definiše i sprovodi u evrima. Transakcije sa evrom počinju 4. januara 1999. godine, po kursu od oko €1:\$1,18. To je početak prelaznog perioda koji će trajati do 31. decembra 2001. godine.

1. januara 2002: puštene u opticaj evro novčanice i kovani novac

1. januara 2002, evro novčanice i kovani novac pušteni u opticaj. Time počinje period povlačenja iz optičaja novčanica i kovanog novca nacionalne valute. Taj period završava se 28. februara 2002. godine. Posle toga, evro postaje zakonsko sredstvo plaćanja u evro zoni.

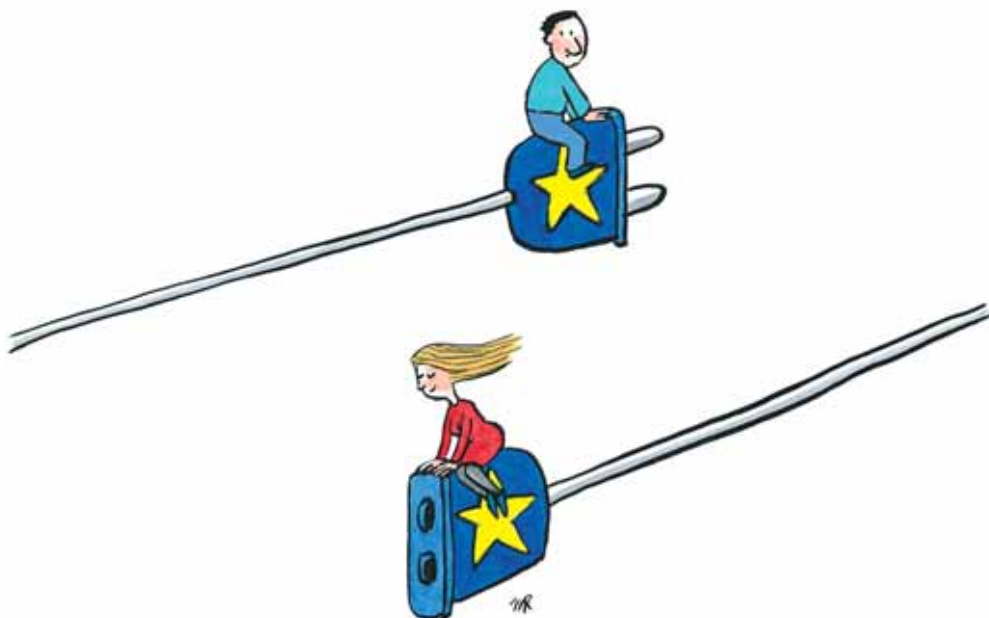
8 Ka društvu zasnovanom na znanju

Početkom poslednje decenije 20. veka dve velike promene počele su da transformišu privrede i način života ljudi širom celog sveta - pa tako i u Evropi. Jedna je globalizacija: kako su privrede u svim delovima sveta postajale sve više zavisne jedna od druge, rađala se "globalna ekonomija". Druga je tehnološka revolucija - pojava Interneta i novih informacionih i komunikacionih tehnologija.

Tehnološka revolucija rođena je u Sjedinjenim Državama i uglavnom je koristila američkoj privredi. Poslovanje preko interneta doprinelo je mnogo većoj efikasnosti i produktivnosti američkih kompanija. U periodu od 1995. do 2001. godine, američka privreda je rasla po prosečnoj stopi od 3,6% godišnje - daleko ispred evropskog godišnjeg proseka od 2,4% u

istom periodu. U Evropi je BDP iznosio samo 69% onoga u SAD, dok je prosečna produktivnost rada u Evropi iznosila 78% produktivnosti zabeležene u Americi.

Tako je 2000. godine liderima EU bilo već potpuno jasno da je privredi EU potrebna temeljna modernizacija kako bi mogla da se takmiči sa Sjedinjenim Državama i drugim značajnim igračima u svetu. Na sastanku koji je marta te godine održao u Lisabonu, Evropski savet je postavio novi i veoma ambiciozan cilj EU: da u roku od jedne decenije "postane najkonkurentnija i najdinamičnija privreda u svetu zasnovana na znanju i sposobna za održiv rast sa većim brojem boljih radnih mesta i jačom društvenom kohezijom".

Lideri EU su se takođe dogovorili o detaljnoj strategiji ostvarivanja ovog cilja. "Lisabonska strategija" obuhvata takva pitanja kao što su istraživanje, obrazovanje, obuka, pristup internetu i onlajn poslovanje. Ona takođe predviđa reformu evropskih sistema socijalne zaštite. Ti sistemi su značajno preimućstvo Evrope: oni našim društvima omogućavaju da prihvate promenu bez prevelikih muka. Ali oni moraju postati održivi kako bi buduće generacije mogle uživati njihove beneficije.

Evropski savet se sastaje svakog proleća da bi razmotrio napredak u ostvarivanju Lisabonske strategije.

Komisija je, na zahtev Saveta, izložila plan akcija pod nazivom "e-Evropa 2005", kako bi podstakla korišćenje interneta u Evropskoj uniji. Do 2005. godine Evropa bi trebalo da dobije moderan sistem onlajn javnih usluga, uključujući tu i vladu, obuku i zdravstvo. Korisnici bi, gde god se nalazili, trebalo da imaju pristup odgovarajućoj bezbednoj "širokopojasnoj" infrastrukturi po konkurentnim cenama. Drugim rečima, trebalo bi da imaju mogućnost da pošalju glasovne poruke, podatke i video signale linijama velike brzine ili satelitskim vezama, sigurni da će privatnost njihovih poruka biti zaštićena.

U Evropi je potrebno učiniti još mnogo toga da bi se u potpunosti iskoristio njen digitalni potencijal a preduzećima i građanima dao pristup jeftinim komunikacionim mrežama, ali po kvalitetu svetskog nivoa i većem broju onlajn usluga. Na primer, škole u Evropskoj uniji moraju biti povezane na internet a učitelji moraju biti obučeni da ga koriste. Moraju postojati evropski zakoni kojima će se regulisati elektronska trgovina i pitanja kao što su prava intelektualne svojine, elektronska plaćanja i onlajn prodaja finansijskih usluga.

Jedan od ciljeva dogovorenih u Lisabonu bio je da se stvori "Evropska istraživačka zona". To, na primer, podrazumeva uspostavljanje mreže za transevropsku elektronsku naučnu

komunikaciju izuzetno velike brzine koja će povezati evropske univerzitete i istraživačke institute, njene naučne biblioteke i - postepeno - njene škole. Osim toga, preduzimaju se mere da se otklone prepreke koje ometaju kretanje istraživačkih radnika po Evropi. Istovremeno, moraju postojati podsticaji koji će u Evropu privući vrhunske svetske naučnike i ohrabriti ih da u njoj ostanu.

Mala i srednja preduzeća (SMEs) predstavljaju okosnicu evropske privrede. Njihovu konkurentnost i dinamizam prečesto ometaju zahtevna pravila i propisi koji su nekada razlikuju od zemlje do zemlje. Deo zadatka Lisabonske strategije je da se izradi povelja za mala preduzeća i da se preduzećima obezbedi kapital koji im je potreban da osnuju preduzeća visoke tehnologije.

Jedan od prioriteta EU jeste da poveća investicije u ljude i obuku - jedno od najvećih bogatstava Evrope. EU uviđa značaj obrazovanja i učenja tokom celog života, potrebe da se nauči više jezika i steknu tehnološke veštine. Nedostatak kvalifikovanog osoblja predstavlja hendikep evropskih telekomunikacija i internet usluga.

Kroz programe kao što su Sokrat, Leonardo i Program za mlade, Evropska unija podstiče studente, učitelje i istraživače da se kreću po celoj Evropi. Ona takođe preduzima korake da obezbedi da se period obuke i kvalifikacije stečene u bilo kojoj zemlji EU priznaju u svim drugim zemljama članicama.

Konačno, Lisabonska strategija podrazumeva i rešavanje jednog od najtežih problema - činjenicu da njeno stanovništvo stari, uz ozbiljne implikacije koje to ima na radnu snagu i finansiranje programa socijalnog i penzijskog osiguranja u Evropi. Broj Evropljana koji rade nije dovoljan, a naročito žena i starijih ljudi. U isto vreme, dugotrajna nezaposlenost postala je svojstvena nekim delovima EU, a nezaposlenost uopšte znatno varira u zavisnosti od regiona.

Zato je Evropski savet u Lisabonu postavio za cilj porast stope zaposlenosti sa 61% u 2000. godini na 70% u 2010, i povećanje udela žena u radnoj snazi sa 51% na 60% u istom periodu.

Da bi ublažio uticaj starenja evropskih društava, Evropski savet je marta 2002. godine u Barseloni pozvao vlade EU da smanje "podsticaje za prevremeno penzionisanje pojedinaca i uvođenje programa za prevremeno penzionisanje u kompanijama". Do 2010. godine trebalo bi da bude ostvareno "progresivno povećanje od pet godina u pogledu prosečnog životnog doba kada ljudi u Evropskoj uniji prestaju da rade".

9 Evropa građana

Da li Evropa postoji zbog ljudi ili zbog posla? Proces ujedinjavanja Evrope započeo je s političkom vizijom osnivača EU. Njihova najveća briga bilo je da obezbede da rat više nikada ne opustoši Evropu onako kako je se to dešavalo vekovima pre toga. A da bi izgradili efikasnu i koliko je moguće čvrstu ujedinjenu Evropu, oni su usvojili pragmatičan pristup, razvijajući evropsku solidarnost u sasvim praktičnim oblastima: ugalj i čelik; jedinstveno tržište, poljoprivredne politike; konkurencija.

Tako je rođena Evropa koju su neki opisali kao "tehnokratsku" jer su joj, da bi funkcionisala, potrebni stručnjaci, ekonomisti i državni službenici. Evropa možda i jeste teh-

nokratska, ali prvobitna vizija ne bi nikada postala stvarnost da je nije održavala politička volja evropskih institucija.

Evropa u svakodnevnom životu

Najveći broj ciljeva postavljenih Ugovorima već je ostvaren. Nema više starih pravila i propisa, poreza i carinskih barijera koje su nekada ograničavale aktivnost stanovnika Evrope i ometale slobodu kretanja roba, kapitala i usluga. Iako toga nismo uvek svesni, svako od nas u svakodnevnom životu uživa koristi od jedinstvenog tržišta: pristup širokom asortimanu roba i proizvoda široke potrošnje; nizak nivo cena koji održava kon-

kurencija; politike koje štite potrošače i životnu sredinu; tehnički standardi koji su usklađeni naviše.

Slično tome, ljudi koji žive u zabačenim regionima koriste strukturne fondove, kao što je Evropski fond za regionalni razvoj. Evropski farmeri već decenijama imaju koristi od mehanizama cenovne podrške iz Evropskog fonda za garancije i pomoć u poljoprivredi (EAGGF).

Skoro svi izdaci iz budžeta EU, koji su 2003. godine iznosili oko 100 milijardi evra, utrošeni su za mere koje utiču na svakodnevni život građana Evrope.

Čim je 1958. godine Rimski ugovor stupio na snagu, evropski zakonodavci počeli su da rade na zakonima kojima se garantuje sloboda kretanja radnika, sloboda pružanja usluga i pravo nastanijavanja ljudi koji se bave određenim profesijama. Prema tome, svaki građanin EU je bez obzira na svoju nacionalnost slobodan da radi u svim delovima Unije. Diskriminacija po osnovu nacionalnosti je zabranjena. Uputstvima EU usklađena su pravila koja ljudima u Uniji omogućavaju da se bave svojom profesijom. Uložen je veliki trud da se usklade zakoni kako bi kvalifikacije koje su u jednoj zemlji EU stekli doktori, advokati, medicinske sestre, veterinari, hemičari, arhitekta, agenti osiguranja i sl., bile priznate i u svim drugim zemljama članicama.

Ali, preostalo još mnogo aktivnosti koje su bile regulisane različitim nacionalnim pravilima pa su 21. decembra 1988. godine zemlje članice EU usvojile uputstvo kojim se uspostavlja sistem međusobnog priznavanja diploma višeg obrazovanja. To uputstvo se odnosi na sve univerzitetske kurseve u trajanju od najmanje tri godine i zasniva se na principu međusobnog poverenja između nacionalnih sistema za obrazovanje i obuku.

Tako je prvo pravo evropskog građanina pravo da se kreće, da radi i da živi gde god to želi u Uniji. To prvo pravo ugrađeno je u poglavlje o građanstvu Ugovora iz Matrihta.

Pored aktivnosti koje predstavljaju prerogative državnih organa (policija, oružane snage, spoljni poslovi, itd.), svako lice koje je državljanin bilo koje zemlje EU može se baviti pružanjem usluga u oblasti zdravstva, obrazovanja ili drugih javnih usluga bilo gde na teritoriji Unije. Prema tome, šta je prirodnije nego angažovati Britanca da predaje engleski u Rimu, ili podstaći mladog čoveka koji je diplomirao u Francuskoj da polaže državni ispit u Belgiji?

Ali, evropski građanin nije samo potrošač niti neko ko ima ekonomsku ili društvenu ulogu. On/ona je građanin Evropske unije i kao takav ima određena politička prava. Zahvaljujući Ugovoru iz Matrihta, svaki građanin Unije - bez obzira na nacionalnost - ima pravo da glasa i da bude biran na opštinskim i evropskim parlamentarnim izborima u zemlji EU u kojoj živi.

Građanstvo Unije utvrđeno je Članom 17 Ugovora iz Amsterdama: "Svako lice koje ima državljanstvo neke od država članica jeste građanin Unije. Građanstvo Unije dopunjava, a ne zamenjuje nacionalno državljanstvo."

Osnovna prava

Ugovor iz Amsterdama otišao je još dalje u jačanju osnovnih prava. On uvodi postupak suspenzije prava članstva u EU svakoj zemlji koja prekrši osnovna prava građana EU. I, on širi princip nediskriminacije kako bi pored nacije obuhvatio i pol, rasu, veru, starosno doba i seksualnu orijentaciju. Ugovor, takođe jača i princip jednakosti muškaraca i žena.

Konačno, Ugovor iz Amsterdama poboljšava politiku transparentnosti EU koja građanima omogućava veći pristup zvaničnim dokumentima evropskih institucija.

Posvećenost Evropske unije građanskim pravima potvrđena je u Nici decembra 2000. godine kada je svečano proglašena Povelja

EU o osnovnim pravima. Povelju je izradila konvencija sačinjena od članova nacionalnih i evropskog parlamenta, predstavnika nacionalnih vlada i jednog člana Komisije. Povelja u okviru šest poglavlja - Dostojanstvo, Slobode, Jednakost, Solidarnost, Građanska prava i Pravda - sa 54 člana izlaže osnovne vrednosti Evropske unije kao i građanska, politička, ekonomska i socijalna prava građana EU.

Prvi članovi odnose se na ljudsko dostojanstvo, pravo na život, "integritet ličnosti", slobodu izražavanja i savesti. Poglavlje o solidarnosti, na novi način, spaja socijalna i ekonomska prava kao što su

- pravo na štrajk;
- pravo radnika da bude informisan i konsultovan;
- pravo na usklađivanje porodičnog i profesionalnog života;
- pravo na zdravstveno i socijalno osiguranje i socijalnu pomoć u celoj Evropskoj uniji.

Povelja takođe promovise jednakost između muškaraca i žena i uvodi prava kao što su zaštita podataka, zabrana eugenike i reproduktivnog kloniranja ljudskih bića, pravo na zaštitu životne sredine, pravo dece i starijih ljudi i pravo na dobru upravu.

"Evropa građana" upućuje na neki oblik političke Evrope, o čijoj bi konkretnoj prirodi tek trebalo odlučiti. Koje će vrednosti i ambicije narodi Evrope biti spremni da prihvate kao zajedničke u Evropskoj uniji od 25 ili više članica?

Evropa znači kulturu i obrazovanje

Osećanje evropske i zajedničke pripadnosti ne može se proizvesti. Ono može proisteći samo iz zajedničke kulturne svesti - zbog čega bi Evropa sada trebalo da posveti pažnju ne samo privredi već i kulturi.

Prvi koraci obuhvataju programe EU za obrazovanje i obuku kao što su Erasmus (koji podstiče mobilnost studenata), Comett (tehnološko obrazovanje i obuku) i Lingua, koji podstiče ljude da uče strane jezike. Zahvaljujući programu Erasmus, više od milion studenata bilo je u mogućnosti da studira u inostranstvu.

Evropska unija odredila je sebi za cilj da 10% njenih studenata provede godinu dana u drugoj evropskoj zemlji na kursu višeg obrazovanja. Da bi se to ostvarilo EU mora da uloži sredstva u obrazovnu politiku. Dalji napredak u ovom pravcu biće moguć zahvaljujući programima Sokrat i Leonardo da Vinči, i Programu za mlade.

Uputstvo o Televiziji bez granica daje gledaocima veći pristup televizijskim programima proizvedenim u Evropi: evropski emiteri moraju da u svoje programe uključe i određen procenat evropskih emisija. Uputstvo uvodi jače mere za zaštitu mladih gledalaca i podršku programima nezavisnih produkcija i uvodi pravila za reklamiranje i telešopove.

Okvirni program Kultura 2000 za 2000-2004. godinu ima za cilj podsticanje saradnje između kreatora programa, promotera, emitera, mreža i kulturnih institucija.

Program Mediji+ (2001-2005) obezbeđuje podršku audiovizuelnoj industriji. U ovom trenutku nema dovoljno evropskih TV programa i filmova u poređenju sa velikom proizvodnjom Sjedinjenih Država. Program Mediji+ trebalo bi da nadoknadi ovaj nedostatak i podstakne distribuciju evropskih filmova i programa u Evropi.

Osećaj pripadnosti

Ideja o "građanima" Evrope potpuno je nova. Da bi se ona ostvarila biće potrebno da se, između ostalog, obezbedi podrška za simbole koji predstavljaju zajednički evropski identitet. To su, na primer, model evropskog pasoša (u upotrebi od 1985), evropska himna (Betovenova "Oda radosti"), i evropska zastava (krug od 12 zlatnih zvezdica na plavoj pozadini). Vozačke dozvole po modelu EU izdaju se u svim zemljama članicama od 1996. godine.

Od 1979. godine poslanici u Evropskom parlamentu biraju se na neposrednim opštim izborima. To postupku ujedinjenja Evrope daje veću demokratsku legitimaciju, jer ga neposredno povezuje sa voljom naroda. Evropa mora da postane još demokratičnija tako što će parlamentu dati veću ulogu stvaranjem istinski evropskih političkih stranaka, a građanima veći uticaj u kreiranju politika EU kroz nevladine organizacije i dobrovoljna udruženja.

Uvođenje evra - novčanica i kovanog novca - 1. januara 2002. godine imalo je veliki psihološki efekat. Najveći broj Evropljana sada svoje račune u banci vodi u evrima i može da traži najpovoljnije cene roba i usluga jer su cene proizvoda u najvećem delu EU izražene u evrima i mogu se neposredno porediti. Zahvaljujući Šengenskom sporazumu, na najvećem broju granica država EU ukinuta je kontrola, pa već to građanima daje osećaj pripadnosti jedinstvenoj, ujedinjenoj geografskoj oblasti. Šengenska zona će se i dalje povećavati priključivanjem i drugih zemalja.

Da bi se pomoglo približavanje Evrope njenim građanima, ugovorom o Evropskoj uniji predviđeno je postojanje ombudsmana. Evropski parlament bira ombudsmana na isti

period kao i članove parlamenta. Njegov zadatak je da ispituje žalbe protiv institucija i tela EU. Žalbu može podneti svaki građanin EU i svako lice ili organizacija koje/koja živi ili ima sedište u zemlji članici EU. Ombudsman pokušava da obezbedi rešavanje problema između podnosioca tužbe i institucije ili organa o kome se radi na prijateljski način. Još jednu značajnu vezu između građana i institucija EU predstavlja davno uspostavljena praksa Parlamenta da prihvata peticije svih lica koja su nastanjena u bilo kojoj zemlji članici EU.

"Mi ne udružujemo države, mi ujedinjujemo narode", rekao je Žan Mone, još 1952. godine. Oslanjanje na javnost u ostvarivanju evropske integracije još uvek je najveći izazov sa kojim se institucije EU danas suočavaju.

10 Sloboda, bezbednost i pravda

Evropski građani imaju pravo da žive u slobodi, bez straha od progona ili nasilja, bilo gde u Evropskoj uniji. Pa ipak, međunarodni kriminal i terorizam spadaju u probleme koji danas najviše zabrinjavaju Evropljane.

Ti problemi zahtevaju brzu zajedničku akciju na nivou EU. Evropskoj uniji je očigledno potrebna politika u oblasti "pravosuđa i unutrašnjih poslova" - pogotovu sada kada proširenje Unije daje novu dimenziju pitanju unutrašnje bezbednosti Evrope.

Aktivnosti EU u ovoj oblasti nisu bile na dnevnom redu u vreme kada je uspostavljena Evropska ekonomska zajednica. U članu 3 Rimskog ugovora jednostavno se navodi da Zajednica mora preduzeti "mere koje se odnose na ulazak i kretanje lica". Ali s vremenom je postalo jasno da sloboda kretanja

mora da podrazumeva istu zaštitu i istu pravdu za sve u svim delovima EU. Tako su prvobitni ugovori izmenjeni - prvo Jedinstvenim evropskim aktom, a zatim i ugovorima iz Maastrichta, Amsterdama i Nice.

Sloboda kretanja

Lična sloboda kretanja unutar EU otvara probleme bezbednosti u zemljama članicama, jer su kontrole ukinute na najvećem broju unutrašnjih granica Unije. Zbog toga je bilo neophodno da se na spoljnim granicama EU uvedu posebne mere bezbednosti. A pošto se sloboda kretanja u Uniji primenjuje i na kriminalce, nacionalne policijske snage i pravosudni organi EU moraju zajednički da rade u borbi protiv međunarodnog kriminala. Tri koncepta slobode, bezbednosti i pravde

su, u stvari, tesno povezana. Sloboda je u velikoj meri besmislena ako ljudi ne mogu da žive bezbedno, zaštićeni pravnim sistemom na koji svi podjednako mogu da se oslone.

Evropski savet je 15. i 16. oktobra 1999. godine održao specijalni sastanak u Tampereu (Finska) da bi raspravljao o pitanju pravosuđa i unutrašnjih poslova u celini. Lideri EU dogovorili su veoma jasan i ambiciozan plan akcija - oko 60 mera koje treba preduzeti do 2004. godine kako bi Unija postala "područje slobode, bezbednosti i pravde". Evropska komisija je dobila zadatak da prati napredak EU uz pomoć "semafora".

Najvažnija pitanja o kojima je raspravljano u Tampereu su:

- zajednička politika EU o azilu i migraciji;
- pravo "evropsko područje pravde";
- borba protiv kriminala širom Unije;
- jača spoljna akcija.

Jedan od najznačajnijih koraka da bi se olakšao život putnicima u Evropskoj uniji preduzet je 1985. godine, kada su vlade Belgije, Francuske, Nemačke, Luksemburga i Holandije u gradiću Šengen na granici Luksemburga potpisale međusobni sporazum. One su se saglasile da ukinu kontrolu putnika - bez obzira na njihovu nacionalnost - na svojim zajedničkim granicama, usklade mere kontrole na granicama sa zemljama koje ne pripadaju EU i uvedu zajedničku politiku viza.

One su tako stvorile teritoriju bez unutrašnjih granica poznatu kao Šengensko područje. Ne njenim spoljnim granicama građani EU treba samo da pokažu svoju ličnu kartu ili pasoš.

Šengenski sporazum iz 1985. godine, Konvencija iz 1990. godine o njegovom sprovođenju i svi zakoni koji su proistekli iz ovih sporazuma postali su od tada sastavni deo Ugovora EU, a šengensko područje se postepeno širi. Od marta 2001. godine, šengenska pravila se u potpunosti primenjuju na Islandu i u Norveškoj, kao i u 13 zema-

ja EU (Austrija, Belgija, Danska, Finska, Francuska, Nemačka, Grčka, Italija, Luksemburg, Holandija, Portugalija, Španija i Švedska).

Pri tom se ne želi stvaranje "evropske tvrđave" već da se ljudima olakša da u Evropsku uniju uđu na zakonit način i da se po njoj slobodno kreću. U isto vreme EU je odlučna da se bori protiv aktivnosti kriminalnih bandi koje eksploatišu ljudska bića.

Politika azila i imigracije

Evropa je ponosna na svoju dugu tradiciju srdačnog prijema stranaca i humanu spremnost da ponudi azil izbeglicama koje beže od opasnosti i progona. Vlade EU su danas suočene sa neodložnim rešavanjem problema rastućeg broja imigranata, i legalnih i nelegalnih, u području bez unutrašnjih granica.

Vlade zemalja EU dogovorile su se da usklade svoja pravila kako bi se zahtevi za dobijanje azila obrađivali u skladu s nizom osnovnih principa koji su na jedinstven način priznati na celoj teritoriji Evropske unije. One su u Tampereu kao svoj cilj predvidele usvajanje zajedničkog postupka prema azilantima i istog postupka prema licima koja su dobila azil u celoj Uniji. EU će imigrantima dati prava i obaveze slične onima koje imaju građani Evrope. Obim tih prava i obaveza će se menjati u zavisnosti od toga koliko je dugo određeno lice legalno nastanjeno u Evropskoj uniji.

Borba protiv međunarodnog kriminala

Da bi ova politika mogla da se sprovodi, EU mora da ima efikasan sistem upravljanja imigracijom, uključujući i odgovarajuću kontrolu na svojim spoljnim granicama i efikasne načine za sprečavanje nelegalnog useljavanja. Potrebni su usklađeni naponi za borbu protiv kriminalnih bandi koje vode mreže za krijumčarenje ljudi i eksploatišu ranjiva ljudska bića, naročito žene i decu.

Organizovani kriminal postaje sve usavršeniji i redovno za svoje aktivnosti koristi evropske ili međunarodne mreže. Terorizam je jasno pokazao da može da zada surov udarac svuda u svetu. Zato je uspostavljen Šengenski informacioni sistem (SIS). To je složeni sistem podataka koji organima unutrašnjih poslova i pravosudnim organima omogućava da razmenjuju informacije o licima ili predmetima za kojima se traga - na primer, ukradenim vozilima ili umetničkim delima, licima za koje je izdat nalog za hapšenje ili ekstradiciju.

Jedan od najboljih načina za hvatanje kriminalaca je praćenje kretanja njihovog nezakonito stečenog dobitka. Za tu svrhu, i da bi presekla finansiranje kriminalnih organizacija, EU koristi zakone o sprečavanju pranja novca.

Sigurno najveći korak koji je u skorije vreme učinjen u oblasti saradnje organa unutrašnjih poslova bilo je stvaranje Evropske policijske službe (Europol). Europol čine službenici policije i carina, a njihov posao je da sprovede zakon na celoj teritoriji Evropske unije. Europol se bavi čitavim nizom oblika međunarodnog kriminala: prodajom droga, trgovinom kradenim vozilima, krijumčarenjem ljudi, seksualnom eksploatacijom žena i dece, pornografijom, falsifikovanjem, prodajom radioaktivnog i nuklearnog materijala, terorizmom, pranjem novca i izradom lažnih novčanica evra.

Ka "evropskom pravnom području"

U ovom trenutku u zemljama članicama EU funkcioniše 15 različitih pravosudnih sistema. Ljudi koji žive u zemlji čiji državljani nisu mogu se naći u situaciju da svoje porodične ili probleme na radu rešavaju u pravnom sistemu koji im je napoznat, što otežava njihov svakodnevni život. Ako Unija želi da se njeni stanovnici slobodno kreću unutar njenih granica i imaju pristup pravdi u svim njenim delovima, njeni pravni sistemi moraju ljudima olakšavati, a ne otežavati život.

Sačinjeni su programi EU koji okupljaju pravne stručnjake iz različitih zemalja članica. Na primer program Grotius je advokatima i sudijama pomogao da se upoznaju sa funkcionisanjem pravnih sistema drugih zemalja EU. Program Falcone je podstakao uspostavljanje kontakata između sudija, tužilaštava, policijskih snaga i carinskih službenika širom Evropske unije.

Ali, najznačajniji primer praktične saradnje u ovoj oblasti jeste rad koji obavlja Eurojust - centralno koordinaciono telo. Njegova svrha je da nacionalnim istražnim organima i organima gonjenja omogućući da zajednički rade u kriminalnim istragama u koje je uključeno više zemalja EU.

Saradnju između sudova u raznim zemljama mogu ometati njihove različite definicije krivičnih dela. Ali, međunarodni kriminal, uključujući i terorizam, ne vodi računa o nacionalnim granicama. Da bi mu se efikasno stalo na put, Unija postepeno izgrađuje zajedničku kaznenu politiku. Unija ima za cilj da uspostavi zajednički pravni okvir za borbu protiv terorizma, da svojim građanima garantuje visok nivo zaštite i da pojača međunarodnu saradnju u ovoj oblasti.

Do 1997. godine, pitanja kao što su azil i imigracija, kontrola spoljnih granica (vize) i pravosudna saradnja u građanskim i trgovinskim sporovima rešavana su neposrednom saradnjom vlada EU. Međutim, ugovorom iz

Amsterdama, ova pitanja su iz međuvladinog preneti u domen "Zajednice", kako bi se mogla efikasnije rešavati uz pomoć oprobano i provereno "metoda Zajednice".

Međutim, ta aktivnost je okružena raznim uslovima: petogodišnji prelazni period; pravo inicijative imaju i Komisija i zemlje članice; jednoglasno donošenje odluka; konsultacije sa Evropskim parlamentom; ograničena ovlašćenja Suda pravde.

Jedna oblast je zadržala isključivo međuvladin karakter: oblast saradnje policijskih i pravosudnih organa u slučajevima kriminala. Po Ugovoru iz Maastrichta, Savet koordinira akciju vlada EU u ovoj oblasti, koja je veoma osetljiva sa stanovništva nacionalnog suvereniteta. I u ovom slučaju, Komisija ima pravo inicijative kao i zemlje članice.

Politički lideri EU su u Tampereu odredili da područje slobode, bezbednosti i pravde bude uspostavljeno do kraja 2004. godine.

Evropska unija na svetskoj pozornici

Evropska unija je u ekonomskom, trgovinskom i monetarnom smislu postala velika svetska sila. Ona ima značajan uticaj u organizacijama kao što su svetska trgovinska organizacija (WTO) i specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija (UN) i na svetskim samitima posvećenim životnoj sredini i razvoju.

Ima onih koji EU opisuju kao ekonomskog diva ali "političkog patuljka". To je preterivanje. Pa ipak, tačno je da zemlje članice i u diplomatskom i u političkom smislu treba da učine još mnogo toga da bi mogle jedinstveno da nastupaju u vezi s pitanjima kao što su mir i stabilnost, terorizam i Srednji istok, odnosi sa Sjedinjenim Državama i uloga Saveta bezbednosti UN. Zemlje EU

zadržavaju pun nacionalni suverenitet nad svojim oružanim snagama. Njihovi odbrambeni sistemi su čvrsto u rukama nacionalnih vlada, a jedine veze između njih stvaraju savezi kao što je NATO.

Začetak zajedničke odbrambene politike

Zajednička spoljna i bezbednosna politika (CFSP) i evropska bezbednosna i odbrambena politika (ESDP), predviđene ugovorima iz Mastrihta i Amsterdama, definišu osnovne zadatke EU u oblasti odbrane. EU je na toj osnovi stvorila svoj "drugi stub" - političku oblast u kojoj se o akcijama odlučuje međunarodnim dogovorom i u kome

Komisija i Parlament imaju manju ulogu. Odluke se donose konsenzusom, a svaka zemlja pojedinačno može da se uzdrži od glasanja.

Evropska politička i strateška scena 2003. godine izgleda otprilike ovako:

- Sada kada Rusija ide putem prijateljstva sa zapadnim svetom, a bivše komunističke zemlje centralne i istočne Evrope skoro istovremeno ulaze u NATO i EU, više od pola veka hladnog rata je zaista ostalo iza nas. Evropski kontinent se ujedinio mirnim putem, a evropske zemlje zajednički se bore protiv međunarodnog kriminala kao što je, na primer, krijumčarenje ljudi i pranje novca. EU je uspostavila organizovan partnerski odnos sa svojim velikim susedima kao što su Rusija i Ukrajina, koje nemaju izgleda da se pridruže Evropskoj uniji - bar u srednjoročnoj perspektivi.
- Zemlje članice EU žele da ustanove Evropsku bezbednosnu i odbrambenu politiku u skladu sa Ugovorima. Decembra 1999. godine, Evropski savet je u Helsinkiju utvrdio konkretan cilj EU: da do 2003. bude sposobna da u roku od 60 dana aktivira snage od 60.000 ljudi sa pomorskom i vazdušnom podrškom i da ih održava u roku od najmanje godinu dana. Ove snage za brzu reakciju nisu "evropska vojska": njih će činiti kontingenti nacionalnih oružanih snaga. Ali, njih će koordinisati Politički i bezbednosni komitet (PSC), Vojni komitet (EUMC) i vojno osoblje (EUMS), pod komandom Saveta sa sedištem u Briselu. Time je Unija dobila politički i vojni instrument za izvršavanje specifičnih zadataka - humanitarnih i spasilačkih misija izvan Evrope, mirovnih operacija i drugih zadataka u rešavanju kriza, uključujući i uspostavljanje mira.
- Sjedinjene Države prihvataju da, za vojne akcije u koje Amerika ne želi da bude uključena, Evropa može da koristi određene logističke kapacitete NATO-a, kao što su obaveštajni podaci, komunikacije, komandne i saobraćajne mogućnosti.
- Konkretno snage za odbranu i odvracanje - npr. nuklearno oružje kojim raspolažu Francuska i Velika Britanija - ostaju pod nacionalnom kontrolom. S obzirom na to da vojna tehnologija postaje sve savršenija i skuplja, povećaće se i potreba da vlade zemalja EU sarađuju u proizvodnji oružja. Štaviše, ako njihove oružane snage treba da izvršavaju zajedničke zadatke, njihovi sistemi moraju biti interoperabilni, a oprema dovoljno standardizovana.
- Napadi na Vašington i Njujork 11. septembra 2001. godine i terorističko nasilje koje je od tada pogodilo mnoge delove sveta temeljno su promenili stratešku situaciju. Evropske zemlje ostvaruju tešnju saradnju u razmeni informacija koje će pomoći da se izbegnu takvi napadi. Pošto je borba protiv terorizma globalni prioritet, Evropa danas izlazi iz okvira svojih tradicionalnih saveza i sarađuje ne samo sa Sjedinjenim Državama, već i sa mnogim drugim zemljama u svetu u podršci demokratiji i ljudskim pravima.

S obzirom na ovako promenljivu stratešku situaciju, Evropska unija pokušava da pronađe pravu ravnotežu između svojih različitih nacionalnih tradicija u oblasti bezbednosti i odbrambene politike.

"Ako hoću da razgovaram sa Evropom, kome da telefoniram?"

Konvencija o budućnosti Evrope predložila je izmene koje bi Evropi mogle da daju mnogo jasniji identitet. Više zemalja podržava ideju da EU dobije predsednika koji bi imao ovlašćenja da na međunarodnoj sceni govori u ime Unije. Predsednik bi trebalo da bude član ili bivši član Evropskog saveta, a njegov ili njen mandat trebalo bi da bude duži od šestomesečnog predsedavanja Savetu. To bi bio odgovor na čuveno pitanje koje je 70-ih godina postavio Henri Kisindžer: "Ako hoću da razgovaram sa Evropom, kome da telefoniram?"

Ali, to otvara čitav niz pitanja. Kako bi taj "predsednik EU" bio imenovan? Kakva bi ovlašćenja on ili ona trebalo da ima? Šta bi se onda dogodilo sa Visokim predstavnikom za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku? Da li bi predsednik EU imao komandu nad vojnim osobljem EU i snagama za brzo reagovanje? Kakvoj bi demokratskoj kontroli podlegao predsednik EU? Da li bi predsednik pre donošenja značajnih odluka morao da pribavi saglasnost svih članova Evropskog saveta? Kakav bi bio odnos predsednika EU i predsednika Evropske komisije i komesara za spoljne odnose?

U Ugovoru iz Amsterdama takođe je učinjen pokušaj da se utvrdi postupak koji će uneti dovoljno fleksibilnosti u oblast zajedničke spoljne i bezbednosne politike. "Pojačana saradnja" bi grupi zemalja omogućila da nastavi sa akcijama u kojima druge zemlje članice ne žele da učestvuju - na primer, zbog svoje tradicionalne neutralnosti.

Problem ovog naizgled pragmatičnog rešenja ogleda se u tome što bi kohezija Unije kao celine i njen kredibilitet na svetskoj sceni bili potkopani ako bi evropska spoljna politika postala pitanje "varijabilne geometrije". Štaviše, postojala bi veća opasnost od kidanja veza između unutrašnjih politika

EU (upravljanje jedinstvenim tržištem, politika konkurencije, ekonomska i monetarna unija, unutrašnja bezbednost itd.) i njenih spoljnih politika (trgovina, razvojna pomoć, diplomatija i odbrana).

Budućnosti radi, neophodno je da Evropljani deluju jednoglasno i imaju politiku koja je svima jasna. Zemlje EU treba da govore jednim glasom, da pokažu odlučnost u odbrani svojih najvažnijih interesa i nepokolebljivu solidarnost u obezbeđivanju sudbine svojih naroda.

Evropa otvorena prema svetu

Zaokruživanje jedinstvenog tržišta 1993. godine odrazilo se na trgovinsku politiku EU. Ograničenja uvoza koja su do tada bila dopuštena zemljama EU postepeno su ukinuta, kao i interna distribucija "osetljivog" uvoza, na primer tekstila, čelika, automobila i elektronskih proizvoda. Kada je, na podsticaj Evrope, osnovana Svetska trgovinska organizacija, ona je obezbedila stalni forum za rešavanje trgovinskih sporova kroz multilateralne pregovore.

Prosečan ponderisan nivo carina na industrijsku robu koja se uvozi u Evropsku uniju iznosi manje od 5%. Evropska unija i njeni svetski partneri dogovorili su nova pravila za trgovinu uslugama i poljoprivrednim proizvodima. Rasprave o poljoprivredi jasno su otkrile različite stavove proizvođača sa dve strane Atlantika. Pošto je EU u ovim razgovorima nastupila jedinstveno, bila je u stanju da uspešno odbrani stavove svojih zemalja članica.

EU je jedinstven trgovinski blok i dom 373 miliona potrošača (skoro pola milijarde posle proširenja) sa relativno visokim prosečnim nivoom prihoda. Ona zato predstavlja privlačno tržište za izvoznike iz drugih zemalja. EU može da iskoristi taj uticaj i svoje partnere u trgovini ubedi da poštuju

pravila igre - pravila koja osiguravaju zdravu konkurenciju i pravedan i ravnopravan pristup međusobnim tržištima.

Značajan partner u industrijalizovanom svetu

Sa stanovišta Sjedinjenih Država, nova Evropa koja se sada izgrađuje jeste saveznik sa kojim SAD deli iste vrednosti, ali i konkurent u trgovini i tehnologiji. NATO savez koji okuplja Sjedinjene Države i mnoge zemlje EU pomogao je da se ublaži uticaj transatlantskih trgovinskih sporova o poljoprivrednim proizvodima, čeliku i avio-kosmičkoj industriji.

Pri kraju 20. veka, dramatični događaji - pre svega kraj hladnog rata - transformisali su svetsku međunarodnu politiku. U tim novim okolnostima, članice NATO-a moraju da redefinišu svoje odnose. Evro-američkoj saradnji trebaju novi ciljevi. Saveznici moraju da rade zajedno i da se uhvate u koštac sa novim opasnostima: nuklearna proliferacija, međunarodni terorizam, međunarodni kriminal kao što je trgovina drogama i tako dalje. Što se trgovine i investicija tiče, Evropska unija je najvažniji partner Sjedinjenih Država i jedini sa kojim SAD imaju stabilne odnose. Međutim, Evropa mora da se pomiri sa određenom tendencijom američkog kongresa da pribegava unilateranim merama koje mogu da ugroze globalne interese Evrope.

Odnosi između EU i mediteranskih zemalja

Nedaleko od Evrope, na južnoj obali Mediterana, nalaze se zemlje sa kojima EU ima istorijske i kulturne veze. Migracije između ova dva regiona bile su brojne, a postoji potencijal da ih bude još mnogo. Zato su te zemlje izuzetno značajni partneri EU, koja se već tradicionalno opredeljuje za politiku regionalne integracije Mediterana.

Susedi EU sa Mediterana među prvima su uspostavili posebne ekonomske i trgovinske odnose sa Unijom. Novembra 1995. godine, u Barseloni je održana velika konferencija kojoj su prisustvovali sve zemlje članice EU i zemlje koje se graniče sa Mediteranom (s izuzetkom Libije, Albanije i zemalja bivše Jugoslavije). Ta konferencija je postavila temelje za novo evro-meditransko partnerstvo koje podrazumeva:

- Politički dijalog između zemalja učesnica i partnerstvo u oblasti bezbednosti zasnovano, pre svega, na mehanizmima kontrole naoružanja i rešavanja sukoba mirnim putem;
- Jačanje ekonomskih i trgovinskih odnosa između dva regiona. Od ključnog značaja za to je stvaranje evro-meditranske zone slobodne trgovine do 2010. godine, u skladu sa pravilima Svetske trgovinske organizacije. Kada to bude postignuto, trgovina industrijskom robom odvijace se bez carina na trans-meditranskom tržištu koje će postati najveća zona slobodne trgovine u svetu sa čak 800 miliona potrošača;
- Partnerstvo u socijalnoj, kulturnoj i sličnim oblastima.

U skladu sa programom MEDA, EU će mediteranskim zemljama u periodu 2000-2006. godine obezbediti finansijsku pomoć u vrednosti od 5,3 milijardi evra.

Afrika

Odnosi između Evrope i zemalja južno od Sahare uspostavljeni su odavno. Prema Rimskom ugovoru iz 1957. godine, bivše kolonije i prekomorske teritorije nekih zemalja članica EEZ postale su partneri zajednice. Dekolonizacija, započeta početkom 60-ih godina pretvorila je ovu vezu u nešto drugo - pridruživanje suverenih zemalja.

Sporazum iz Kotonua, potpisan juna 2000. godine u prestonici Benina, označio je novu fazu u razvojnoj politici EU. Sporazum između EU i zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (ACP), predstavlja najambiciozniji i najdalekosežniji sporazum o trgovini i pomoći koji je ikada zaključen između razvijenih i zemalja u razvoju. Za njim je usledila Konvencija iz Lomea - prvobitno potpisana 1975. godine u prestonici Togo, a zatim novelirana u redovnim vremenskim intervalima.

Osnovni cilj Sporazuma isti je kao i cilj Konvencije iz Lomea: "da unapredi i ubrza ekonomski, kulturni i društveni razvoj zemalja ACP i učvrsti i diverzifikuje njihove odnose sa EU i njenim zemljama članicama u duhu solidarnosti i obostranih interesa".

Konvencija iz Lomea stavljala je naglasak na trgovinske odnose i pristup tržištu: Sporazum iz Kotonua imao je širi obim. Njime se, na primer, uvodi novi postupak za slučaj povrede ljudskih prava.

Evropska unija dala je posebne trgovinske ustupke najnerazvijenijim zemljama, među kojima je 39 potpisnica Sporazuma. One će,

počevši od 2005. godine, moći da izvoze u EU praktično sve vrste proizvoda, i to bez carina.

Evropski razvojni fond finansiraće programe za zemlje ACP iz budžeta koji iznosi 13,5 milijardi evra u periodu od sedam godina. Tom iznosu treba dodati 9,5 milijardi evra, koliko je preostalo od prethodnih sredstava, i 1,7 milijardi evra pozajmice Evropske investicione banke.

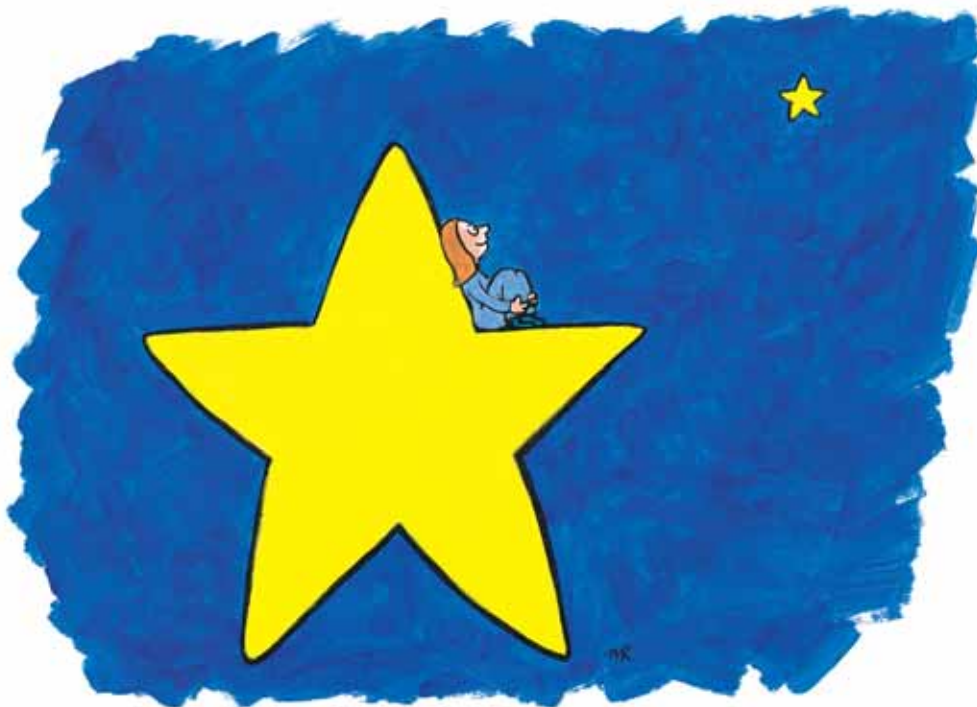
12 Budućnost Evrope?

"Doći će dan kada će se sve nacije ovog kontinenta, ne gubeći svoje specifične kvalitete, ni svoju slavnu individualnost, spojiti u višu celinu i formirati evropsko bratstvo. Doći će dan kada neće biti drugih bojnih polja osim onih u ljudskom umu - otvorenih tržišta ideja. Doći će dan kada će metke i bombe zameniti glasovi."

Viktor Igo izgovorio je ove proročke reči 1849. Trebalo je da prođe više od jednog veka da njegova utopistička predviđanja počnu da se ostvaruju. Za to vreme, dva svetska rata i bezbroj drugih sukoba na evropskom tlu izazvali su smrt miliona ljudi. Bilo je trenutaka kada je izgledalo da više nema nikakve nade. Danas, početak 21. veka

nudi svetliju perspektivu i novu nadu. Ali, on takođe donosi Evropi nove teškoće i nove izazove.

Proširenje Unije na 25 zemalja članica nastavlja se po redosledu koji su utvrdile institucije EU. Kako je to političar iz jedne od novih zemalja članica rekao: "Evropa je konačno uspela da pomiri svoju istoriju sa svojom geografijom." U periodu od 2007. do 2015. godine trebalo bi da dođe do daljih proširenja EU. U međuvremenu će njeni lideri - pažljivo osluškujući javno mnjenje - morati da odluče gde će povući krajnje geografske, političke i kulturne granice Unije.

Osnivački sporazum EU je pakt između suverenih nacija odlučnih da podele zajedničku sudbinu i udruže sve veći deo svog suvereniteta. On se odnosi na ono što je evropskim narodima najvažnije: mir, bezbednost, participatorna demokratija, pravda i solidarnost. Ovaj pakt se učvršćuje i potvrđuje širom Evrope: pola miliona ljudi odabralo je da živi sa vladavinom prava i u skladu sa vekovnim vrednostima usredsređenim na humanost i ljudsko dostojanstvo.

Tekuća tehnološka revolucija radikalno transformiše život u industrijalizovanom svetu, uključujući i Evropu. Ona pri tom proizvodi nove izazove koji prelaze preko nacionalnih granica. Nacije koje preduzimaju akcije samostalno ne mogu efikasno da se izbore sa pitanjima kao što su održiv razvoj, populacioni trendovi i potreba za socijalnom solidarnošću. Nacionalne politike same po sebi ne mogu da obezbede ekonomski rast, kao što ni vlade svaka za sebe ne mogu da daju etički odgovor na napredak u razvoju nauka o životu širom sveta. Zagađenje okeana koje izazivaju havarisani tankeri ili opasnost od nuklearnog incidenta černobilskog tipa zahtevaju kolektivne preventivne mere koje će obezbediti "zajedničko evropsko dobro" i sačuvati ga za buduće generacije.

Proširena Evropska unija je deo sveta koji se brzo i radikalno menja i koji treba da pronađe novu stabilnost. Evropu pogađaju potresi na drugim kontinentima - bez obzira na to šta ih izaziva: oživljavanje verskog žara u islamskom svetu, bolesti i glad u Africi, unilateralne tendencije u Severnoj Americi, ekonomske krize u Latinskoj Americi, eksplozija stanovništva u Aziji ili globalna relokacija industrija i zaposlenosti. Evropa ne može da se koncentriše samo na sopstveni razvoj već mora da se u punoj meri uključi u globalizaciju. Iako može da bude ponosna na svoja dostignuća u trgovinskoj politici, Evropska unija je još uvek daleko od toga da može da tvrdi kako govori jednim glasom ili da je kredibilan akter na pozornici svetske politike.

Institucije EU pokazale su svoju vrednost ali se moraju prilagoditi kako bi se izborile s rastućim brojem zadataka koje treba da obavi sve veća Unija. Što je broj članica EU veći, to će i centrifugalne snage koje prete da je pocepaju biti jače. Kratkoročna sagledavanja nacionalnih interesa lako mogu da izbace iz koloseka dugoročne prioritete Unije kao celine. Zato svi koji učestvuju u ovom do sada ne viđenom poduhvatu moraju da preuzmu svoje odgovornosti i deluju na način koji omogućava dalje efikasno funkcionisanje institucionalnog sistema EU. Pri svakoj većoj promeni postojećeg sistema mora se obezbediti poštovanje pluralnosti Evrope. U krajnjoj liniji, najdragocenije bogatstvo Evrope je njeno bogatstvo različitosti - mnogobrojne razlike između njenih nacija. Reforme se takođe moraju koncentrisati na postupak odlučivanja. Insistiranje na jednoglasnom dogovoru jednostavno bi izazvalo paralizu. Jedini sistem koji može da funkcioniše jeste politički i pravni sistem zasnovan na većinskom glasanju, s ugrađenim mehanizmom kontrole i ravnoteže.

Nacrt Ustava koji je sačinila konvencija koncipiran je tako da pojednostavi Ugovore i postigne veću transparentnost sistema odlučivanja EU. Građani EU moraju da znaju ko šta radi u Evropi i da osećaju da je to važno za njihov svakodnevni život. Tek tada će podržati ideju evropske integracije i biti motivisani da glasaju na evropskim izborima. Nacrt ustava razjašnjava ovlašćenja i odgovornosti EU, njenih država članica i regionalnih organa. On jasno izlaže da je evropska integracija zasnovana na dve vrste legitimnosti: neposredno izraženoj volji naroda i legitimnosti nacionalnih vlada. Nacionalna država je još uvek zakonski okvir u kom funkcionišu evropska društva.

Ustav predstavlja još jedan značajan korak u procesu spajanja evropskih nacija i naroda. Hoće li to biti poslednja faza u velikom projektu koji su zamislili osnivači EU, ili će se političke strukture razvijati i dalje dok Evropa bude išla za svojom sudbinom? Ko zna!

Ključni datumi u istoriji evropske integracije

1948.

7-11. maj

Haški kongres: više od hiljadu delegata iz oko 20 evropskih zemalja raspravlja o novim oblicima saradnje u Evropi. Oni se izjašnjavaju u prilog uspostavljanju "Evropske skupštine".

1949.

27-28. januar

Kao rezultat Haškog kongresa osniva se Savet Evrope. Njegovo sedište je u Strazburu.

Te iste godine počinje rad na Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima koja je potpisana u Rimu 1950. godine i stupila na snagu septembra 1953.

Tokom vremena, skoro sve evropske zemlje postaju članice Saveta Evrope.

1950.

9. maj

Robert Šuman, francuski ministar spoljnih poslova, drži značajan govor u kojem iznosi predloge zasnovane na idejama Žana

Monea. On predlaže da Francuska i SR Nemačka udruže svoje resurse uglja i čelika u novu organizaciju kojoj mogu da se pridruže i druge evropske zemlje.

Pošto se taj dan smatra rođendanom Evropske unije, 9. maj sada se slavi kao Dan Evrope.

1951.

18. april

U Parizu šest zemalja - Belgija, Francuska, Nemačka (Savezna Republika), Italija, Luksemburg i Holandija - potpisuju Ugovor o osnivanju evropske zajednice za uglj i čelik (ECSC). Ugovor stupa na snagu 23. jula 1952. godine, za period od 50 godina.

1955.

1-2. jun

Na sastanku u Mesini, ministri spoljnih poslova šest zemalja odlučuju da evropsku integraciju prošire na privredu u celini.

1957.

25. mart

Šest zemalja u Rimu, potpisuje ugovore o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEC) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom). Ugovori stupaju na snagu 1. januara 1958. godine.

1960.

4. januar

Na predlog Velike Britanije, Stokholmskom konvencijom ustanovljeno je Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu (EFTA), koje čini jedan broj evropskih zemalja izvan EEZ.

1962.

30. jul

Uvodi se zajednička poljoprivredna politika (CAP).

1963.

14. januar

Na konferenciji za novinare, general De Gaulle objavljuje da će Francuska staviti veto na pristup Velike Britanije Evropskim zajednicama.

20. jul

EEZ u Jaundeu potpisuje sa 18 afričkih zemalja sporazum o pridruživanju.

1965.

8. april

Potpisan ugovor o spajanju izvršnih organa tri zajednice i stvaranju jedinstvenog Saveta i Komisije. Ugovor stupa na snagu 1. jula 1967. godine.

1966.

29. januar

"Luksembuški kompromis". Posle političke krize Francuska prihvata da ponovo učestvuje na sastancima Saveta, u zamenu za saglasnost da se zadrži pravilo jednoglasnosti kada se radi o "vitalnim nacionalnim interesima".

1968.

1. jul

Carine na industrijsku robu potpuno se ukidaju 18 meseci pre roka i uvodi se Zajednička spoljna tarifa.

1969.

1-2. decembar

Politički lideri EEZ na Haškom samitu odlučuju da nastave sa evropskom integracijom.

1970.

22. april

U Luksemburgu potpisan ugovor kojim se omogućava veće finansiranje Evropskih zajednica iz "sopstvenih sredstava" i daju veća ovlašćenja Evropskom parlamentu.

1972.

22. januar

Evropske zajednice u Briselu potpisuju ugovore o pristupanju sa Danskom, Irskom, Norveškom i Velikom Britanijom.

24. april

Šest zemalja članica EEZ odlučuje da međusobni devizni kursevi njihovih valuta ne smeju da fluktuiraju više od 2,25%. Sistem je poznat pod imenom "monetarna zmija".

1973.

1. januar

Danska, Irska i Velika Britanija pristupaju Evropskim zajednicama, pa se broj članica povećava na devet. Norveška ostaje izvan, posle referenduma na kom je većina stanovnika glasala protiv članstva.

1974.

9-10. decembar

Na samitu u Parizu, politički lideri devet zemalja članica odlučuju da se sastaju tri puta godišnje, isto kao i Evropski savet. Oni takođe daju zeleno svetlo za neposredne izbore za Evropski parlament i saglašavaju se da uspostave Evropski fond za regionalni razvoj.

1975.

28. februar

EEZ i 46 zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (zemlje ACP) U Lomeu potpisuje konvenciju (Lome I).

22. jul

Potpisan ugovor kojim se Evropskom parlamentu daju veća budžetska ovlašćenja i uspostavlja evropski Finansijski sud. Ugovor stupa na snagu 1. juna 1977. godine.

1978.

6-7. jul

Na samitu u Bremenu, Francuska i Nemačka (SR) predlažu oživljavanje monetarne saradnje uspostavljanjem Evropskog monetarnog sistema (EMS) umesto "zmije". EMS počinje da funkcioniše 13. marta 1979. godine.

1979.

28. maj

Evropske zajednice potpisuju ugovor o pristupanju sa Grčkom.

7. i 10. jun

Održavaju se prvi neposredni izbori za Evropski parlament sa 410 poslaničkih mesta.

1981.

1. januar

Grčka pristupa Evropskim zajednicama čime se broj zemalja članica povećava na 10.

1984.

28. februar

Usvojen program "Esprit" namenjen podsticanju istraživanja i razvoja u oblasti informacione tehnologije.

14. i 17. jun

Drugi neposredni izbori za Evropski parlament.

1985.

7. januar

Žak Delor postaje predsednik Komisije (1985-1995).

12. jun

Evropske zajednice potpisuju ugovore o pristupanju sa Španijom i Portugalijom.

2-4. decembar

Na sastanku Evropskog saveta u Luksemburgu, lideri 10 zemalja članica saglašavaju se da revidiraju Rimski ugovor i još jednom podstaknu Evropsku integraciju kroz "Jedinstveni evropski akt". Time je postavljena osnova za stvaranje jedinstvenog evropskog tržišta do 1993. godine.

1986.

1. januar

Španija i Portugalija pristupaju Evropskim zajednicama i povećavaju broj članica na 12.

17. i 28. februar

Jedinstveni evropski akt potpisan u Luksemburgu i Hagu. Stupa na snagu 1. jula 1987.

1987.

15. jun

Počinje realizacija programa "Erasmus" za pomoć mladim Evropljanima da studiraju u inostranstvu, odnosno u drugim evropskim zemljama.

1989.

15. i 18. jun

Treći neposredni izbori za Evropski parlament.

9. novembar

Otvara se Berlinski zid.

9. decembar

Evropski savet u Strazburu odlučuje da sazove međuvladinu konferenciju o daljem radu na ostvarivanju ekonomske i monetarne unije (EMU) i političke unije.

1990.

19. jun

Potpisan Šengenski sporazum kojim se ukida granična kontrola između zemalja članica Evropskih zajednica.

3. oktobar

Nemačka je ponovo ujedinjena.

14. decembar

U Rimu počinje međuvladina konferencija o EMU i političkoj uniji.

1991.

9-10. decembar

Evropski savet u Mاستrihtu usvaja Ugovor o Evropskoj uniji. Ugovor postavlja osnovu za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, tešnju saradnju u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova i stvaranje ekonomske i monetarne unije, uključujući i jedinstvenu valutu. Dodavanjem međuvladine saradnje u ovim oblastima postojećem sistemu Zajednice, stvorena je Evropska unija (EU). EEZ je preimenovana u jednostavno Evropsku zajednicu (EZ).

1992.

7. februar

U Mاستrihtu potpisan Ugovor o Evropskoj uniji. Stupa na snagu 1. novembra 1993. godine.

1993.

1. januar

Stvoreno jedinstveno tržište.

1994.

9. i 12. jun

Četvrti neposredni izbori za Evropski parlament.

24-25. jun

Na sastanku Evropskog saveta na Krfu, EZ potpisuje ugovore o pristupanju sa Austrijom, Finskom, Norveškom i Švedskom.

1995.

1. januar

Austrija, Finska i Švedska pristupaju EU, čime se broj članica povećava na 15. Norveška ostaje izvan Unije, posle referenduma na kom je većina stanovnika glasala protiv članstva.

23. januar

Nova Evropska komisija stupa na dužnost (1995-1999), pod predsedništvom Žaka Santera.

27-28. novembar

Na evro-mediteranskoj konferenciji u Barseloni uspostavljeno partnerstvo između EU i zemalja na južnoj obali Mediterana.

1997.

16-17. jun

Evropski savet u Amsterdamu usvaja ugovor kojim se Evropskoj uniji daju nova ovlašćenja i odgovornosti.

2. oktobar

Potpisan Ugovor iz Amsterdama. Stupa na snagu 1. maja 1999. godine.

1998.

30. mart

Počinje proces prestupanja novih zemalja kandidata. U njemu učestvuju Kipar, Malta i 10 zemalja centralne i istočne Evrope.

3. maj

Evropski savet u Briselu utvrđuje da 11 zemalja članica (Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Nemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Portugalija i Španija) ispunjava zahteve za usvajanje jedinstvene

valute 1. januara 1999. godine. Grčka će im se priključiti kasnije.

31. decembar

Utvrdjuje se čvrst i nepromenljiv odnos između valuta koje će biti zamenjene evrom.

1999.

1. januar

Počinje treća faza EMU: valute 11 zemalja EU zamenjene su evrom. Jedinstvena valuta je puštena u opticaj na tržištima novca. Od tog trenutka Evropska centralna banka preuzima odgovornost za monetarnu politiku EU, koja se definiše i sprovodi u evrima.

24-25. mart

Evropski savet u Berlinu odlučuje da sačini nacrt budžeta EU za period 2000-2006. u okviru "Agende 2000".

3-4. jun

Evropski savet u Kelnu odlučuje da od Konvencije zatraži da izradi evropsku Povelju o osnovnim pravima. Članovi konvencije su predstavnici šefova država ili vlada EU i predsednik Evropske komisije.

Havijer Solana imenovan za Visokog predstavnika EU za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku. (CFSP).

8. i 13. jun

Peti neposredni izbori za Evropski parlament.

15. septembar

Evropska komisija u novom sastavu stupa na dužnost (1999-2004), pod predsedništvom Romana Prodijsa.

15-16. oktobar

Evropski savet u Tampereu odlučuje da EU bude područje slobode, bezbednosti i pravde.

10-11. decembar

Evropski savet na sastanku u Helsinkiju, uglavnom posvećenom proširenju EU, zvanično priznaje Tursku kao kandidata za članstvo EU, i odlučuje da nastavi pregovore sa ostalih 12 zemalja kandidata.

2000.

23-24. mart

Evropski savet u Lisabonu izrađuje strategiju podsticanja zaposlenosti u EU, modernizacije privrede i jačanja društvene kohezije u Evropi zasnovanoj na znanju.

7-8. decembar

Evropski savet na sastanku u Nici postiže sporazum o tekstu novog ugovora kojim se menja sistem odlučivanja EU kako bi Unija bila spremna za proširenje. Predsednici Evropskog parlamenta, Evropskog saveta i Evropske komisije, svečano proglašavaju Povelju EU o osnovnim pravima.

2001.

26. februar

Potpisan ugovor iz Nice. Stupa na snagu 1. februara 2003. godine.

14-15. decembar

Evropski savet u Lakenu usvaja deklaraciju o budućnosti Unije. Time se otvara put za predstojeću veliku reformu EU i za osnivanje Konvencije koja će pripremiti Ustav Evrope. Za predsednika Konvencije imenovan Valeri Žiskar d'Esten.

2002.

1. januar

Stanovnici područja važenja evra počinju da koriste novčanice i kovani novac ove valute.

31. maj

Svih 15 zemalja članica istovremeno ratifikuje Protokol iz Kjota - svetski sporazum o smanjenju zagađenja vazduha.

21-22. jun

Evropski savet u Sevilji postiže sporazum o politici EU u oblasti imigracije i azila.

13. decembar

Evropski savet u Kopenhagenu odlučuje da 10 zemalja kandidata (Kipar, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija) može da pristupi EU 1. maja 2004. godine. Pristupanje Bugarske i Rumunije očekuje se

2007.

Odlučuje se da razgovori sa Turskom mogu da započnu ukoliko, na osnovu izveštaja i preporuka Komisije, Evropski savet u decembru 2004. godine zaključi da Turska zadovoljava sve "kriterijume iz Kopenhagena".

2003.

16. april

EU u Atini potpisuje ugovore o pristupanju sa Kiprom, Češkom Republikom, Estonijom, Mađarskom, Letonijom, Litvanijom, Maltom, Poljskom, Slovačkom i Slovenijom.

10. jul

Konvencija o budućnosti Evrope završava svoj rad na nacrtu Ustava Evrope.

4. oktobar

Počinje rad međuvladine konferencije koja će izraditi nacrt novog ugovora koji će sadržati Ustav Evrope.

2004.

1. maj

Kipar, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija pristupaju Evropskoj uniji.

10. i 13. jun

Šesti neposredni izbori za Evropski parlament.

2007.

Datum koji je Evropski savet na sastanku u Kopenhagenu odredio za pristupanje Bugarske i Rumunije EU.

Koja je svrha Evropske unije? Zašto i kako je osnovana?

Kako funkcioniše? Šta je do sada postigla za svoje građane i koji izazovi danas stoje pred njom? Kako se Evropska unija mora menjati, s obzirom da će proširenjem obuhvatiti još 25 ili 30 zemalja? Da li se u vreme globalizacije EU može uspešno takmičiti sa drugim velikim ekonomijama? Da li Evropa može da nastavi da ima vodeću ulogu na svetskoj pozornici? Ova su samo neka od pitanja na koja u ovoj izuzetno zanimljivoj knjižici odgovara Paskal Fonten, stručnjak u oblasti EU i bivši univerzitetski predavač. Jasna, lako čitljiva i dopunjena najnovijim podacima - Evropa u 12 lekcija predstavlja nastavak vrlo popularne knjižice istog autora - Evropa u 10 tačaka.

Delegacija Evropske komisije u Srbiji i Crnoj Gori,
Krunska 73,
11000 Beograd
tel. 011 3083 200
fax. 011 3083 201
Internet adresa: **delegation-scg@cec.eu.int**
Internet prezentacija **<http://www.delscg.cec.eu.int>**

Delegacija Evropske komisije u Briselu
Internet adresa: **<http://europa.eu.int>**

Evropska komisija

Evropa u 12 lekcija

Serijska Evropa u pokretu

Luksemburg: Za zvanične publikacije evropskih zajednica

2004 - 22 pp. - 16.2 x 22.9 cm

ISBN 92-894-8206-0

Evropska unija

SR

Koja je svrha Evropske unije? Zašto i kako je osnovana? Kako funkcioniše? Šta je do sada postigla za svoje građane i koji izazovi danas stoje pred njom? Kako se Evropska unija mora menjati, s obzirom da će proširenjem obuhvatiti još 25 ili 30 zemalja? Da li se u vreme globalizacije EU može uspešno takmičiti sa drugim velikim ekonomijama? Da li Evropa može da nastavi da ima vodeću ulogu na svetskoj pozornici? Ova su samo neka od pitanja na koja u ovoj izuzetno zanimljivoj knjižici odgovara

Paskal Fonten, stručnjak u oblasti EU i bivši univerzitetski predavač. Jasna, lako čitljiva i dopunjena najnovijim podacima - Evropa u 12 lekcija predstavlja nastavak vrlo popularne knjižice istog autora - Evropa u 10 tačaka.

Office des publications
Publications.eu.int

ISBN 92-894-8206-0

9 789289 482066